Article publicat a Marzal, Miquel (coord.) *Història de Sitges*, vol. IV, *Època contemporània (I) 1800-1939*, Sitges: Ajuntament de Sitges, 2013.

Sitges 1874 – 1939: La lluita política pel poder municipal[1]

Ricard Conesa i Sánchez

La Restauració borbònica i la gran rivalitat local: el casinetisme

Amb la fi de la Primera República s'iniciava un nou període. Si el gener de 1874 havia estat el cop d'Estat del general Pavía el què havia clausurat la República parlamentària, el desembre del mateix any, el general Martínez Campos liderava un altre aixecament militar des de Sagunt, un "pronunciamiento" què restablia la monarquia borbònica a l'Estat espanyol. Abans, però, la clausura del parlament republicà havia comportat una forta repressió vers els obrers internacionalistes i els republicans federals –a Sitges mateix es produïren una sèrie de detencions, per exemple la del boter republicà Pau Benaprés, però també s'arrestaren familiars de carlins sollevats.[2] El dia 9 de gener de 1975, Alfons XII retornava del seu periple europeu i trepitjava Barcelona amb una gran rebuda per part de la burgesia catalana. Pocs dies abans, el seu representant polític, el malagueny Antonio Cánovas del Castillo, ja havia format un govern de transició per tal d'estructurar i assentar les bases de la Restauració. Enrera quedava el sexenni revolucionari i al davant es trobaven dos conflictes heredats: la guerra de Cuba i la tercera guerra carlina.

La guerra de Cuba (1868-1878), coneguda com "la Guerra dels Deu Anys", tocava de prop als habitants de Sitges, doncs molts joves havien imigrat a l'illa del Carib amb l'esperança de trobar millors perspectives de futur.[3] D'altra banda, des de Sitges es feia un estret seguiment de les notícies relacionades amb

[1] Aquest capítol pretén ser una molt breu síntesi al voltant de l'enfrontament polític local per accedir a l'Ajuntament. Per limitacions d'espai i perquè manquen estudis al respecte, no es tracten les eleccions a Corts generals o els afers politics més vinculats a la vida social de la vila. Aprofito per agrair a l'historiador Roland Sierra els seus consells i el seu ajut en proporcionar-me articles i fonts d'informació diverses.

[2] Torelló Junyent, Josep *Sitges 1865-1877: Revolució, guerra i música*, GES, Sitges, 2001, p. 113

[3] Sobre l'emigració sitgetana a Cuba, veure Jou, David *Els sitgetans a Amèrica i diccionari d'"americanos"*, GES, Sitges, 2008 (2ª edició)

l'illa. Amb l'aparició del primer periòdic de la vila, la *Revista Suburense* (1877-1878), la població podia llegir diversos escrits en contra de la independència de Cuba, crítiques també a la mala administració que es feia des de la metròpoli, planys per la gent jove que abandonava la vila o, fins i tot, articles de caire "cientifista" que justificaven les suposades aptituts de la "raça espanyola" per colonitzar les amèriques. Amb el pacte del Zanjón de febrer de 1878 finalitzava la Guerra dels Deu Anys, encara que el conflicte entre l'illa i l'Estat espanyol continuaria més endavant amb la Guerra Chiquita (1879-1880) i, finalment, amb la guerra esclatada el 1895 que donaria com a resultat la independència de l'illa tres anys després.[4]

D'altra banda, la fi de la tercera guerra carlina (1872-1876) donava força al projecte restauracionista i li proporcionava una estabilitat que no havia tingut pas la breu República. Cánovas s'havia marcat l'objectiu d'organitzar un règim on es fes política liberal, però conservadora. Un règim que no cedís davant els principis democràtics, però que tampoc caigués a mans de la reacció.[5] S'iniciava així una revisió de l'obra duta a terme durant el sexenni (el restabliment de les relacions i els privilegis de l'Església catòlica, la limitació de drets fonamentals com els d'expressió, reunió i associació, etc.) que tindria la seva màxima expressió en la Constitució de 1876. Dos dels principis polítics més importants del règim restauracionista foren: la prerrogativa règia (el rei nomenava i destituïa els caps de govern i concedia o negava el decret de dissolució de les Corts) i la sobirania compartida (la potestat de fer lleis residia en les Corts *amb* el rei). A la pràctica, aquests dos principis permetien al monarca regular les relacions entre els poders executiu i legislatiu.

Les pedres angulars del nou sistema polític es basaren en la primacia de la corona sobre el joc polític, l'existència de dos grans partits dinàstics que s'alternessin en l'exercici del poder i l'organització de la voluntat popular mitjançant una combinació de pacte i clientelisme polític. Els partits dinàstics, el conservador i el liberal, amb Cánovas al capdavant del primer i Práxedes

[4] Per a una història de la Cuba colonial, veure Moreno Fraginals, Manuel *Cuba/España, España/Cuba*, Crítica, Bib. de Bolsillo, Barcelona, 2002

[5] Villares, R. i Moreno, J. *Restauración y Dictadura*, vol.7 de la *Historia de España* dirigida per J. Fontana i R. Villares, Crítica-Marcial Pons, Barcelona, 2009, p.25

Mateo Sagasta del segon, fomentaren un doble pacte (el de les elits entre sí i els de les elits amb els notables locals) i el falsejament sistemàtic dels resultats electorals com a únic mitjà per dur a terme el canvi de torn de partit sense dependre de la voluntat ciutadana.[6] Entre 1876 i 1923 els resultats de les consultes electorals eren previsibles. Les eleccions eren guanyades de forma sistemàtica pel partit que estava al govern a proposta del rei i que, per aquesta raó, les convocava.

Malgrat l'Ajuntament de Sitges s'havia adherit a la restauració d'Alfons XII, el 8 de març de 1875 arribava un telegrama amb l'ordre de destitució de l'alcalde Gaietà Tarrida, qui havia estat elegit batlle en les eleccions de desembre de 1871 i ratificat en el càrrec en les eleccions de juliol de 1873.[7] Per ordre governativa, era dessignat alcalde Eduard Ferret i Bofill el qual, des d'un primer moment, va mirar de desmarcar-se del règim democràtic derivat de la revolució de setembre de 1868. Es posava fi a l'experiència democràtica més important que havia viscut el país fins aleshores -una etapa que a la nostra vila ha estat estudiada amb detall per l'historiador Josep Torelló.

Gaietà Tarrida era destituït, però per poc temps. Eduard Ferret i Bofill presentà el nou pressupost i dimití del càrrec. Poc després, el seu successor, Josep Vidal i Martí, seria rellevat una altra vegada per Gaietà Tarrida. En total, foren nou mesos els que restà apartat del càrrec d'alcalde, càrrec que ja no deixaria fins a les eleccions municipals de 1881.

El nom de Tarrida era, sens dubte, cada cop més important a la vila. Amb el tancament de la Fàbrica Batlló de Sitges entre 1869 i 1870, es deixava al carrer uns 200 treballadors (just quan el consistori havia construït tot un seguit de cases barates destinades als obrers en el carrer Primer de Maig). La decisió de Joan Tarrida, germà de l'alcalde Gaietà, d'adquirir l'edifici de la fàbrica, solars i dues cases del carrer Santa Tecla a la família Batlló el 1876, va evitar que molts d'aquells treballadors marxessin de la vila i que Sitges no es quedés sense una gran fàbrica. La fàbrica Tarrida esdevindria al llarg de dues dècades una de

[6] Ibid. p.97
[7] Torelló Junyent, Josep, *Op.cit.*, p.86-90

les indústries de calçat més important del país, gràcies sobretot als contractes que tenia amb l'Estat per subministrar calçat a l'exèrcit espanyol a Cuba i Filipines.[8]

El consistori arrossegava importants problemes de finançament que amb la guerra carlina s'havien agreujat. La gran preocupació de l'Ajuntament durant el conflicte fou la seguretat i la fortificació de la població per tal d'evitar un robatori com el que es produí la nit del 23 de maig de 1972, protagonitzat per una partida d'unes 30 persones que es feien passar per carlins i que eren comandats per un tal José de León.[9] Amb la fi de la guerra, s'acabava amb la construcció de fortificacions, la instal·lació del telègraf i marxaven els soldats mantinguts pel municipi. D'altra banda, també es donà una Reial Ordre que condonava al municipi el deute per l'impost de consums. Aquest seguit d'elements provocaren una certa millora de les arques municipals que permetia prosseguir amb els projectes urbanístics que havien quedat aturats a causa de la guerra. És en aquest últim terç de segle que, com diu l'historiador Roland Sierra, «Sitges trencà definitivament el seu ancestral aïllament i s'obrí al món que l'envoltava amb el desig d'entrar amb bon peu a la modernitat»:[10] s'enderrocaren els portals i fortins construïts durant la guerra (1876-1885), s'instal·là l'estació de telègrafs (1877), s'inaugurà el tram de carretera entre Vilanova i la Geltrú i Sitges (1879) i el de les costes del Garraf (1880), s'aprovà el projecte d'eixample de l'Hort Gran (1880), arribà el ferrocarril (1881), es transformà l'antic castell de Sitges en Casa Consistorial (1879-1888), s'implantà paulatinament l'enllumenat públic per gas (des de 1881), es portaren aigües potables des de Santa Oliva (1882), es construí la primera claveguera al carrer Sant Pau (1883), etc.

La *Revista Suburense* tingué una vida relativament breu i en el seu darrer número s'acomiadava amb aquestes dramàtiques paraules: «Los partidos!... esa hidra de dos cabezas que está llenando de zizaña nuestras calles y nuestras casas, matando, con su emponzoñado hálito, cuanto se opone á su paso, vino

[8] Vigó, Antoni *La Fábrica Tarrida: 1874-1908*, GES, Sitges, 1987
[9] Torelló, J. Op.cit., p.79; Sierra, Roland *Diccionari Biogràfic de Sitgetans*, Ajuntament de Sitges, 1998, pp. 379-380
[10] Sierra, Roland "Els Sitges dels luministes" dins VVAA *L'Escola Luminita de Sitges. Els precedents del Modernisme*, Consorci del Patrimoni, Sitges, 2002, pp. 19-26

també, á los pocos meses de nacida, á envenenar nuestra Revista cebándose en ella con particular denuedo». El setmanari havia sucumbit a la forta rivalitat que mantenien els dos casinos del poble: el Prado i el Retiro. Acusat de partidisme i de no satisfer a cap dels bàndols, la redacció continuava amb els seus laments: «Hoy día, nuestra publicación no representa nada á los ojos del público, porque este la ha convertido *motu propio* en el órgano de un partido; para los pradistas era necesario que atacara rudamente á los retiristas: para estos era preciso que atacara á aquellos. No ha hecho ni lo uno ni lo otro y héte aquí la publicación desprestigiada».[11]

Malgrat que l'enfrontament entre aquestes dues societats era anterior, els casinos Prado i Retiro no foren construïts fins a inicis dels anys 70. Una de les raons més importants que impulsà la seva constitució fou el conflicte musical entre els mestres Josep Carbonell i Vidal (conegut com "Senalla") i la del mestre Joaquim Oller i Fontanet. Els partidaris d'en Josep Carbonell aixecaren el Prado i els d'en Joaquim Oller el Retiro.[12] Una de les discussions més agres que es donaren des de les pàgines de la *Revista Suburense* fou precisament arran d'aquest conflicte. El dia 21 d'abril de 1877, davant la visita del bisbe de Barcelona, els músics de la banda d'en Carbonell i els músics de la banda del mestre Esteve Català i March (successor de l'Oller), iniciaren un baralla quan el prelat es disposava a acomiadar-se del vilatans.[13] Aquest fet motivà una llarga discussió que arribà fins l'agost del mateix any a través d'una correspondència creuada publicada al setmanari. En ella no només es discutí sobre l'incident del bisbe sinó que es tregueren a la llum disputes d'anys anteriors, com un suposat complot en contra de l'aleshores alcalde Tarrida, descobert la nit del 10 d'octubre de 1874 i en el qual també hi participava el comandant d'armes de la vila, Juan Pérez Cabrero.

La divisió entre els membres del Prado i els del Retiro havia fracturat la vida social i cultural del poble en dos. Aquesta divisió fou també la que partí en dos la vida política local fins el període de la II República (i encara amb certes

[11] *Revista Suburense* (RS), 27-01-1878
[12] Torelló, J. *Op cit*., p.175; per a la història d'ambdues entitats, veure Fontanals, Blai *El Retiro*, Societat Recreativa el Retiro, Sitges, 1994; Gutiérrez, Montserrat i Vilà, Jofre *Set+cent vint-i-cinc. Aprocimació a la història del Casino Prado Suburense*, Ajuntament de Sitges, 2003
[13] RS, 29-04-1877

reminiscències). Les candidatures que aspiraven al govern de l'Ajuntament es constituïen al voltant d'aquestes dues entitats i els alcaldes s'identificaven amb un o altre casino. Així doncs, l'alcalde Gaietà Tarrida, que governà amb alguna intermitència durant gairebé tota la dècada dels setanta, representà el predomini del Prado en aquest període. De fet, en les eleccions municipals de l'11 de febrer de 1877, la *Revista Suburense* descrivia així el previsible triomf dels candidats del Prado que ratificarien en el càrrec a l'alcalde Gaietà Tarrida: «[...] podemos hacer constar que [las elecciones municipales] empezaron y siguieron empeñadísimas entre los dos partidos en que desgraciadamente está dividida esta Villa y que á la hora de mandar este número á la imprenta era casi segura la mayoría á favor de los llamados del Prado».[14]

Tant el Prado com el Retiro comptaven amb socis de diverses ideologies, encara que, depenent el període, hi havia corrents polítics que predominaven més que d'altres en cada entitat. En aquest primer moment de la Restauració, mentre el Retiro es distingí més pel seu to monàrquic i conservador, el Prado estigué caracteritzat més aviat pel seu caràcter liberal i republicà -com veurem més endavant, aquestes tendències polítiques predominants aniran variant. De fet, des de les pàgines de la *Revista Suburense*, s'encarregaven de fer recordar als lectors el passat de Gaietà Tarrida com alcalde durant el sexeni democràtic. Pocs dies després de la celebració de l'aniversari del rei Alfons XII, quan des del setmanari es preguntaven perquè la bandera reial no penjava del baluart, es responien ells mateixos dient que «la cabra siempre tira al monte». O quan no hi va haver cap representant consistorial en la missa celebrada el dia de reis, el mateix periòdic li recordava a l'Ajuntament «que ya no es ayuntamiento popular ni federal sino contitucional; creemos poder advertirle que no supo representar con aquella falta, el católico pueblo de Sitjes».[15]

[14] RS, 11-02-1877
[15] RS, 02-12-1877 i 13-01-1878

L'hegemonia del Retiro a l'Ajuntament

Amb l'última legislatura de Gaietà Tarrida acabava el predomini del Prado en l'administració local i s'iniciava un llarg cicle de supremacia retirista dins l'Ajuntament que duraria fins entrats els anys noranta. Els candidats retiristes que ocuparen l'alcaldia durant aquests anys foren en Josep Amell i Llopis (1881-1883), l'Antoni Catasús i Ferret (1883-1885), en Josep Vidal i Martí (1885-1889) i l'Antoni Ferrer i Robert (1890-1891).

El 1881 en Josep Amell i Llopis, gran hisendat, guanyà l'alcaldia encapçalant la candidatura del Retiro. Malgrat que durant el seu mandat es dugueren a terme un bon nombre d'avenços importants (com l'arribada del ferrocarril, la implantació de l'enllumenat públic, l'arribada d'aigües de Santa Oliva, etc.), la seva legislatura es continuaria caracteritzant per les freqüents picabaralles entre el bàndol del Retiro i el del Prado. Aquesta crispació va provocar que renunciés a la vara consistorial i la deixés a mans d'Antoni Catasús i Ferret, mentre ell continuà únicament com a regidor. El 1885 seria elegit alcalde Josep Vidal i Martí, comerciant, que ja coneixia els afers de l'alcaldia donat que l'havia ocupat uns quants mesos durant l'any 1875 (en substitució d'Eduard Ferret i Bofill) i havia estat jutge municipal entre 1881 i 1883. Es faria càrrec de l'alcaldia fins el desembre de 1889, encetant període de grans millores urbanístiques:[16] creixia la xarxa de clavegueres (una de les grans preocupacions era la higiene pública, sobretot, a causa de l'epidèmia de còlera de 1885); s'aixecava el nou escorxador (al capdavall de l'Avinguda Sofia), s'obriren carrers, s'enderrocava definitivament l'antic castell per construir-hi l'actual Ajuntament, es construí el mercat municipal, etc.

L'últim dels alcaldes d'aquest cicle retirista a l'Ajuntament fou l'Antoni Ferrer i Robert. Les eleccions municipals havien arribat a un punt que s'havien buidat de contingut: guanyaven els qui s'hi presentaven. Però entrats els anys noranta, la cojuntura política local iniciava un canvi important a causa dels diversos elements que entraven a escena: la implantació del sufragi universal

[16] Sierra, R. *Diccionari*..., p.403-404

masculí, el creixent protagonisme del secretari municipal, la revifalla del partit republicà federalista, la preocupació per la qüestió social i l'estructuració del catalanisme polític.

Les eleccions locals es duien a terme cada dos anys i es renovava la meitat del consistori. Cada candidat elegit exercia de regidor durant un període de quatre anys. Però la gran novetat de l'any 1891 era la introducció del sufragi universal masculí –fins ara es feia servir el sufragi censatari. Si bé a nivell estatal no representava cap perill pel sistema del torn pacífic entre els partits conservador i liberal gràcies a la fermesa del sistema caciquista, a nivell local despertava suspicàcies i recels. El setmanari *El Eco de Sitges*, que havia nascut el març de 1886 sota la legislatura d'en Josep Vidal i Martí, en el bell mig del cicle retirista a l'Ajuntament, opinava de la reforma electoral: «[...] pero con todos los inconvenientes de la reforma en sí misma, los mayores de los cuales no son por cierto ni la irritante igualdad que el secreto de la urna concede a los votos en ella depositados tanto por el elector instruido, como por el falto de instrucción; lo mismo por el hacendado, que por el colono; así por el conocedor de las necesidades públicas, como por el que las ignora; ni tampoco la falta de opinión pública dispuesta a ejercer con independencia y acierto una de las funciones más trascendentales para los pueblos».[17] Proper al Retiro i fundat per en Josep Soler i Cartró, l'Eco va esdevenir el setmanari a partir del qual s'expressaven les opinions favorables als consistoris de color retirista.[18]

La candidatura d'oposició a l'Ajuntament que es presentà i guanyà les eleccions de maig de 1891, era una coalició de liberals i republicans federals. Tanmateix, no comptava només amb membres del Prado sinó que tenia també socis del Retiro, però de marcat caràcter republicà (com era el cas d'en Magí P. Cassanyes i Forment).[19] Finalment, per una diferència d'un sol vot, els regidors

[17] *El Eco de Sitges* (ES), 17-05-1891
[18] Per una visió de conjunt a la premsa sitgetana, veure VVAA *Cent anys de premsa sitgetana (1877-1977)*, Biblioteca Popular Santiago Rusiñol, Sitges, 1977
[19] Dels sis nous regidors que entraven a formar part del consistori, cinc eren de la candidatura d'oposició (que eren tots els que es van presentar: Magí P. Cassanyes i Forment, Francesc X. de Querol i Llorenç, Francesc Planas i Rigol, Josep Puig i Junyent, Pelegrí Ribot i Ferrer) i un de la candidatura que es promovia des de l'Ajuntament i l'Eco (Joan Jacas i Duran). ES, 17-05-1891

que formaven part del nou consistori elegiren com alcalde en Francesc Xavier de Querol amb sis vots a favor i cinc en contra[20].

Tot i estar més identificats amb el Prado, els republicans procuraven ser transversals, superar l'enfrontament entre els dos casinos i elaborar una candidatura que integrés també socis del Retiro. Els problemes començaren arran de les eleccions municipals de novembre de 1893, quan finalitzava el mandat dels cinc regidors elegits el desembre de 1889. En aquestes eleccions hi concorrien tres llistes de candidats: l'elaborada pel comité local del Partit Republicà Federal, l'elaborada pel Prado i l'elaborada pel Retiro Respecte a la candidatura que presentava el Prado, l'Eco comentava que havia causat «en el elemento republicano general disgusto el proceder de su casino favorito, mayormente si se tiene en consideración que dos de los candidatos presentados por el Comité federal están muy significados como partidarios de El Prado».[21]

Aquesta vegada els resultats afavoriren la candidatura promocionada per l'Eco, essent elegits tres candidats de la llista del Retiro i dos republicans (els dos candidats que presentava el Prado es quedaven a les portes de l'Ajuntament). L'Eco, comentant els resultats electorals, no podia amagar pas la seva alegria per la victòria de la seva candidatura i perquè el Prado no havia conseguit cap regidor: «La última lucha electoral ha sido una lección cruel para aquellos que, creyéndose omnipotentes, osaron levantar bandera, lo mismo contra sus antiguos aliados de ideas políticas adelantadas [entengui's republicans], que contra sus enemigos de siempre [el Retiro]; la división de los primeros ha favorecido a los últimos que han logrado ver victoriosa su candidatura completa y que han visto con gusto el triunfo de los dos candidatos de la minoría más idóneos para gobernar al Municipio con absoluta independencia de los ideales políticos y sin plan preconcebido de venganza».[22]

Després de la desfeta de 1874, el republicanisme havia optat per abocar-se completament a la política local, on encara podien tenir un marge d'actuació i estaven relativament allunyats de les grans divisions internes que patia el partit

[20] ES, 05-07-1891
[21] ES, 19-11-1893
[22] ES, 26-11-1893

a nivell estatal.[23] Esperonats per les opcions que tenien arran del sufragi universal i la seva presència a l'Ajuntament, el primer de gener de 1894 apareixia a la vila *La Voz de Sitges*, setmanari dels republicans sitgetans que feia de contestatari de l'Eco. En el seu primer número, a més de l'ideari republicà, la redacció del periòdic alertava del gran perill que suposava per al partit republicà de Sitges la divisió local entre els dos casinos: «Nace este periódico al calor de una lucha local, y con la idea de hacer que, ya que no puede desaparecer la que tantos años trae dividido el vecindario, no produzca en definitiva la muerte del partido republicano federal a que pertenecemos». Tanmateix, la redacció no amagava que, si bé el partit republicà comptava amb socis del Retiro, des d'un inici va estar més vinculat al Prado: «No había en Sitges partidos políticos constituidos cuando se organizó el a que pertenecemos; pero, en cambio, había dos bandos locales, en cada uno de los cuales estábamos con correligionarios nuestros. Claro que para sostener la cohesión que necesita para llegar al fin que se propone, siguiendo el ejemplo de otras poblaciones, debe huir de comparaciones entre uno y otro bando: claro que nuestro partido no puede desconocer que en los albores de su aparición en Sitges tuvo a su lado a uno de ellos, el que contaba más prosélitos».[24]

La investidura del nou equip de govern i del nou alcalde, el republicà Magí P. Cassanyes, no va estar exempta de polèmica, doncs la lluita entre el Prado i el Retiro estava en el fons de la seva elecció com a alcalde. Cassanyes era del partit republicà i del Retiro, i en la seva investidura va rebre el recolzament dels regidors del seu casino al marge de que formessin part d'una altra candidatura. Tanmateix, aquests regidors del Retiro esperaven com a contrapartida obtenir algun càrrec important dins el govern municipal –havien recolzat el nou alcalde i havien guanyat les passades eleccions. L'Eco es va fer ressò de la gran decepció que suposà el repartiment de càrrecs creient que s'havia afavorit als del Prado per sobre dels del Retiro, del qual només un regidor, en Miquel Ribas i Llopis, havia obtingut el càrrec de síndic («Esta conducta que parece inspirada en un grandísimo afán de imparcialidad, resulta á todas luces interesada y poco conforme con la verdadera ponderación de

[23] Duarte, Àngel *Història del republicanisme a Catalunya*, Eumo-Pagès ed., Lleida, 2004
[24] *La Voz de Sitges* (VS), 01-01-1894

fuerzas que debe existir entre facciones enemigas que constituyen una misma Corporación dentro de la cual ninguna de ellas cuenta con mayoría absoluta incondicional [...]. Todo esto, unido al compromiso que se habían creado los cuatro concejales adictos a *El Retiro* de votar unánimes al señor Cassañes á pesar de separarles del mismo diversidad de ideas, obligaba que la fracción federal les guardara atenciones que en modo alguno merecían sus contrarios»).[25] La resposta de *La Voz de Sitges* no es féu esperar i acusà de tupinada els resultats obtinguts per la candidatura del Retiro en el segon districte per tal de deslegitimar la seva victòria.[26] Les desqualificacions entre ambdós setmanaris esdevingué una constant que algunes vegades acabà als tribunals.[27]

De totes formes, l'ambient dins el partit republicà estava força enrarit. La divisió entre els dos casinos estava aconseguint fraccionar als republicans. L'Eco feia públic que els membres del partit republicà federal que pertanyien al Retiro havien estat bandejats del comitè local per afavorir als joves republicans del Prado.[28] Tot i així, la crisi dins el partit no esclataria obertament fins pocs dies després, quan l'Ajuntament havia de nomenar el nou administrador de l'impost de consums i matança. En la sessió consistorial del 28 de juny d'aquell mateix any, el primer tinent d'alcalde, el republicà Francesc Carcolse i Gibert, havia nomenat al senyor Raventós per al càrrec d'administrador d'aquests impostos, però el seu nomenament va ser impugnat per l'alcalde Cassanyes, del mateix partit. Pocs dies després d'aquest enfrontament públic, en Cassanyes presentava la seva dimissió d'alcalde per motius de salut, cosa que no es creia ningú malgrat la sordera que patia i el certificat mèdic que presentava.[29] Poc després, en Carcolse també abandonava el seu càrrec.[30]

La Voz de Sitges publicava un article en el qual es pretenia fer una mirada retrospectiva intentant esbrinar quines havien estat les causes de la divisió interna i el malestar del partit («Todos sabemos que el Partido Federal

[25] ES, 11-01-1894 i VS, 14-01-1894
[26] VS, 21-01-1894
[27] ES, 29-04-1894
[28] ES, 24-06-1894
[29] Sierra, R. *Diccionari*…, p.103-104
[30] ES, 29-07-1894

de Sitges está algo dividido y no sabemos del cierto si a la consecuencia o amor propio de unos pocos, débese que no está completamente desorganizado»).[31] Mirava cap enrera i retornava al resultat de les passades eleccions. Al sí del partit republicà hi havia dues postures, la que volia pactar amb els representants del Prado per governar (alguns dels regidors elegits el 1891 que encara estaven al consistori) i la que no volia pactar. Qui escrivia l'article s'havia posicionat clarament pel pacte amb el Prado, ja que qualificava políticament els regidors del Retiro de monàrquics conservadors, per tant, lluny dels postulats republicans: «Estos dos bandos tienen una tendencia y una significación bien distinta en política y ante la posibilidad de que triunfaran los más reaccionarios, nada más lógico y acertado que el partido federal, que no cuenta con fuerzas propias para derrotarlos, presentase una candidatura popular solicitando o aceptando el apoyo de uno de ellos, del más afin, del que cuenta con mayor número de demócratas, del que más de una vez ha dado, o mejor dicho, ha decidido la victoria a favor del partido federal [...]». Tanmateix, adreçava dures paraules a l'alcalde Cassanyes, membre del mateix partit, per haver-se deixat influenciar per un personatge que tindrà un paper transcendental en la política local sitgetana: «[...] los que pudiendo gobernar se han visto reducidos a la impotencia por la táctica especial de una mano oculta, viéndose en ciertos casos que quien debiera mandar acata órdenes ajenas y quien, por su firmeza de convicciones, su independencia y entereza de carácter, pudo ser árbitro de los asuntos de la casa de la villa, es el que más sumiso se ha seguido las indicaciones de esa mano cuyo índice señala siempre el camino que debe seguir hasta llevarle al lugar donde se pierde la consecuencia política y la fuerza moral para dictar órdenes bajo un criterio propio».

Aquesta mà oculta a què es feia referència era en Bonaventura Julià i Masó. El 1883, sota l'alcaldia d'Antoni Catasús, havia estat nomenat secretari de la corporació municipal, càrrec que va exercir durant més de 20 anys i, segons els republicans del Prado, aquest significat retirista i col·laborador de l'Eco era qui feia i desfeia a l'Ajuntament per sobre de l'alcalde.[32] Els articles més durs de *La Voz de Sitges* anaven adreçats a ell –encara que tampoc s'arribava al to que

[31] VS, 22-07-1894
[32] Sierra, R. *Diccionari...*, p.203-205; Julià i Masó, Bonaventura *Diari de guerra i postguerra. Sitges 1936-1942*, GES, Sitges, 2002 / edició a cura de David Jou, Ignasi Mª Muntaner i Roland Sierra

anys després utilitzarà *El Baluard de Sitges*. Bonaventura Julià esdevé un personatge fascinant dins la política sitgetana; monàrquic, conservador i del Retiro, tindrà la capacitat de fer girar la política local al seu voltant, els que estan amb ell i els que estan en contra d'ell, però això ja es veurà més endavant. Per ara, els republicans del Prado feien una lectura d'en Cassanyes com si aquest no hagués estat res més que una titella a mans del seu company de casino, en Julià. Des de la Voz es preguntaven: «¿pero es posible que un ayuntamiento sea juguete de su Secretario aunque éste sea más o menos hábil en el arte del magnetismo-prestidigitador? La pregunta, aunque algo cándida, no puede ser más lógica porque en realidad el Secretario de un Ayuntamiento no debe inmiscuirse en asuntos que no son de su competencia; pero son tantos los ayuntamientos que el Secretario, en méritos de su ciencia oculta que pocos poseen de humilde servidor, se convierte en regio soberano para mandar a su antojo, que cuando se nos dice lo mismo del Secretario y el Ayuntamiento de Sitges nos parece la cosa más natural del mundo porque se trata de un Ayuntamiento dividido en tres facciones, una de las cuales es tan adicta a su personalidad que obedece sumisa y bástale a ese afortunado secretario una indicación para que se convierta en mandato que la fracción compuesta de los cuatro perínclitos concejales irremisiblemente tienen que acatar trocando los respectivos».[33]

D'altra banda, després de la dimissió d'en Magí Cassanyes a l'Ajuntament, el substituí interinament el segon tinent d'alcalde, en Josep Puig Junyent. L'Eco i els regidors del Retiro protestaren enèrgicament perquè entenien que, un cop en Cassanyes havia dimitit, no l'havia de substituir el segon tinent d'alcalde (i més si era del casino contrari), sinó que el consistori havia de votar qui havia de ser nomenat nou alcalde. Finalment, davant del retraïment dels regidors del prado i republicans, l'elegit pels regidors del Retiro fou en Miquel Ribas i Llopis.[34] El descontentament dels republicans fou enorme, creien que el nou alcalde tenia molt poca representativitat i l'anomenaven «el bicho más inofensivo del carlismo vergonzante de nuestra villa».[35]

[33] VS, 05-08-1894
[34] ES, 12-08-1894
[35] VS, 02-09-1894

El partit republicà federal de Sitges restava força afeblit i a més, no aconseguia connectar de forma directa amb el moviment obrer que s'estava gestant a la vila al voltant del nucli socialista. L'any següent, el 1895, el partit anunciava el mateix dia de les eleccions municipals que s'abstenia de presentar una candidatura pròpia i només es presentava la candidatura patrocinada pel Retiro i l'Eco i una altra, formada per persones a títol individual que no comptaven amb el patrocini de ningú.[36] Els resultats van ser aclaparadors a favor de la candidatura del Retiro que incorporava també a alguns socis del Prado. De fet, tant aclaparadora victòria era explicada pels republicans perquè «Confeccionada la candidatura oficial por el Secretario, era de esperar que presentase una candidatura íntegra del bando "El Retiro" pero no fue así, sino que las circunstancias le obligaron a confeccionar una candidatura que sumara un buen contingente de votos, al mismo tiempo que dividiese las fuerzas del bando contrario como así sucedió»[37].

Davant la desfeta republicana, Miquel Ribas continuaria sent alcalde de Sitges fins el desembre de 1901, guanyant les eleccions de 1897 i 1899. El succeiria en Gaietà Benaprés i Mestre, patrocinat també per l'Eco i el Retiro, però ara les crítiques de l'oposició ja no anaven tant adreçades als alcaldes o regidors de l'equip de govern, sinó que es dirigien especialment al secretari municipal, en Bonaventura Julià. En les eleccions municipals de novembre de 1901, les que durien en Gaietà Benaprés a l'alcaldia, sorgia una novetat important: l'Agrupació Socialista de Sitges hi presentava una llista de tres candidats. D'aquests tres, finalment, dos aconseguirien entrar a l'Ajuntament: en Josep Carbonell i Company i en Joan Mitjans i Julià.

Tal i com escriuria molts anys després el mateix Josep Carbonell, l'Agrupació Socialista de Sitges s'havia fundat el 19 de juliol de 1894. Deia també que el primer en parlar de socialisme a Sitges havia estat en Salvador Mirabent i Vergés, després de treballar durant un temps de filador a Mataró. Dos anys després de crear-se l'Agrupació, la "Sociedad de Obreros Agrícolas de Sitges" s'aderia a la Unión General de Trabajadores (UGT). Com explica en Ventura

[36] VS, 12-05-1895
[37] VS, 19-05-1895

Sella en la biografia sitgetana d'un dels seus fundadors, l'històric socialista Joan Duran i Ferret, es tractava de la primera societat de tipus agrícola que s'aderia a la gran central sindical vinculada al Partido Socialista Obrero Español (PSOE).[38]

La situació al camp sitgetà, lluny de ser tranquila, era força dinàmica i el conflicte entre propietaris i llauradors era latent, especialment, a partir de la crisi de la fil·loxera. La reacció dels propietaris agrícoles davant la creació d'aquesta associació de treballadors de la terra, va ser crear-ne una altra per contrarrestar-la. A l'abril de 1894 l'Eco inseria aquesta notícia: «En vista de las exigencias formuladas por la asociación de labradores de este distrito municipal a que nos referimos en nuestro anterior número, algunos Sres. Propietarios han convocado una reunión para las cuatro de la tarde de hoy, que tendrá lugar en la casa propiedad de N. N., al objeto de proponer se asocien igualmente para evitar imposiciones injustificadas. Quien compare la situación de nuestra clase labradora, con la que arrastra la de otras provincias, no podrá menos que coincidir con nosotros en que conviene atender siempre las peticiones justas, pero nunca las exigencias que no tengan razón de ser, ni tampoco las infundadas o depresivas». La resposta va venir a través de la Voz de la mà del president de l'associació de pagesos, l'Andreu Mirabent, i el seu secretari, en Joan Duran, els quals titllaven de mala fe qui havia escrit la notícia a l'Eco i deien: «Nosotros que nos regimos por un reglamento debidamente autorizado; que todos nuestros acuerdos están basados en la más estricta equidad y justicia; que si nos asociamos, no fue para exigir, sino para mejorar por todas las vías legales y actitud pacífica, nuestras condiciones en el orden del trabajo, y jamás pretenderemos salirnos de la esfera en que deben mantenerse los humildes hijos del trabajo; ¿por qué al defender nuestros intereses, siempre en armonía con los del propietario, se nos tacha de exigentes y nuestras peticiones de injustificada y depresivas?». Més endavant explicaven casos de diferents pagesos que havien estat pressionats pels propietaris de la terra que conreaven, per tal de que no ingresessin a la societat obrera i si ho feien, corrien el risc de ser acomiadats.[39] Finalment l'associació de propietaris agrícoles es constituí sota el nom de

[38] Sella i Barrachina, Ventura *Joan Duran i Ferret. Biografia d'un socialista històric català*, Ed. El Pati Blau, Sitges, 2003
[39] VS, 15-04-1894

"Sociedad Agrícola Suburense", amb una junta composta per sis propietaris i tres llauradors, i presidida per en Josep Amell i Llopis.[40]

D'altra banda, era en el local que l'associació de boters tenia al passeig de la Ribera núm. 88 on els treballadors de la vila, associats o no, assistien a l'acte reivindicatiu del primer de maig, celebrat per primera vegada el 1891 amb la intenció de reclamar la jornada laboral de 8 hores (es pretenia harmonitzar el dia en tres terços: 8 hores per treballar, 8 hores per descansar i 8 hores d'oci). Malgrat la festa va transcòrrer de forma tranquila i sense cap mena d'incidents, les autoritats municipals, recel·loses de la concentració obrera, van preferir desplegar patrulles de veïns per evitar problemes.[41] També es publicaren alguns articles a la premsa local en contra de les seves reivindicacions: «La disminución de horas del jornal; ¿es conveniente...? El obrero necesita trabajar; las leyes naturales tienen indicadas las horas; y la constitución física del hombre es parte de esas mismas leyes. El trabajo es la salud del cuerpo: la inercia es la muerte. ¿Adonde iría el obrero durante esas horas que pretende suprimir del hoy en su cotidiano trabajo...? ¿Al Ateneo...? a la biblioteca...? a enriquecer los dueños de café...?».[42]

Malgrat s'havien presentat tres candidats socialistes a les eleccions municipals de 1901, la relació entre els socialistes i la política era complexa. La postura del partit es recolzava en la idea que la classe obrera només avançaria políticament si s'oposava a tots els partits polítics de la burgesia, i això anava des dels absolutistes fins als republicans.[43] És més, el fundador del PSOE, Pablo Iglesias, advertia del perill de fer cas als republicans, perquè eren burgesos propers als obrers i els hi podien prendre la militància –de fet, no hi haurà cap mena de pacte estable entre socialistes i republicans fins després de la Setmana Tràgica de 1909. Aquesta situació es donà també a Sitges, on, tot i els punts en comú, els socialistes desconfiaven del partit republicà.[44] Aquest recel, traduït en un primer moment com apoliticisme per part dels socialistes en la lluita local, va ser també un element de discòrdia entre la societat de boters (propers als

[40] ES, 06-05-1894 i VS, 13-05-1894
[41] ES, 03-05-1891
[42] ES, 10-05-1891
[43] Juliá, Santos *Los socialistas en la política española 1879-1982*, Taurus, Madrid, 1997, pp. 32-41
[44] VS, 17-06-1894

republicans) i l'associació de llauradors. Els boters culpaven dels mals resultats de les eleccions municipals de 1893 a l'apoliticisme que predicaven els socialistes, cosa que, segons l'Eco, va provocar la discussió de si s'havia de deixar als llauradors reunir-se o no al local dels boters.[45]

Si bé van haver-hi rumors que els socialistes presentarien els seus propis candidats en les eleccions municipals de 1897, no seria fins a quatre anys més tard que es presentaren i aconseguiren entrar els dos regidors al consistori.[46] Des d'*El Baluard de Sitges*, el recent nascut setmanari catalanista de l'òrbita del Prado, es deia que: «Les eleccions del passat diumenge, aquí a Sitges, resultaren bastant desanimades, havent-hi la particularitat solsament que'l partit socialista acudia per primera vegada a les urnes, ajudat aquesta vegada de varis republicans, que olvidaren les ofenses que sempre reben dels socialistes, i els ajudaren a guanyar les minories».[47]

L'hegemonia del Prado a l'Ajuntament

La Voz de Sitges havia desaparescut el 1897, però quatre anys més tard, el seu mateix director, en Josep Díaz i Blanch, fundava un nou setmanari: *El Baluard de Sitges*. A més de ser el portaveu del catalanisme polític de la vila, es tractava del nou periòdic d'òrbita pradista destinat a fer front a l'Eco i a deixar en evidència al secretari municipal, en Bonaventura Julià, acusant-lo de cacic i de "factòtum" sempre que fos possible. La tensió entre l'Eco i el Baluart era constant i els articles atacant-se els uns als altres causaren més d'un conflicte, com el que protagonitzà l'ex-alcalde Xavier de Querol, quan arran d'un escrit publicat per en Bonaventura Julià a l'Eco, l'agredí enmig d'un ball celebrat al Retiro el 24 d'agost de 1902, en plena Festa Major.[48]

El comitè republicà federal tindria també el seu espai dins el nou setmanari, des d'on es publicarien notícies referents a l'organització local

[45] ES, 30-12-1894
[46] VS, 09-05-1897
[47] *El Baluart de Sitges* (BS), 17-11-1901
[48] Fontanals, B. *Op. Cit.*, p.68-69

(canvis de junta, mítings, etc.) o d'abast més general (com la mort de Francesc Pi i Margall). De totes formes, la seva incidència en la política municipal ja no era ni de lluny la que havia estat en la dècada anterior. Malgrat el republicanisme federalista havia servit de viver local pel desenvolupament del catalanisme polític, ara era l'hora d'una generació que restava més influenciada pels escrits de Torres i Bages, d'Enric Prat de la Riba i que s'emmirallava amb el Dr. Robert.[49] Aquest nucli catalanista, vinculat al nou partit polític de la Lliga Regionalista i amb molta presència al Prado, a mesura que passin el anys evolucionarà cap a postures cada cop més conservadores, sobretot, quan es trobin davant manifestacions obreres importants (com la vaga general de 1902 o la Setmana Tràgica de 1909) o quan se n'adonin que el nucli obrerista es va apropant més al Retiro. [50]

Malgrat l'expectació que havia despertat *El Baluart* respecte l'entrada dels socialistes a l'Ajuntament, l'any següent, a les portes de les eleccions de novembre de 1903, en les crítiques que dirigien als socialistes, els posaven ja dins el mateix sac del secretari municipal i l'Eco: «Els flamants socialistes d'aquesta vila, alentats per l'Eco i el secretari es disposen a anar a les eleccions, presentant candidatures per les majories. I al preparar-se en anar a la lluita, tenen anunciats meetings, en quins pensen enganyar al poble, com sempre, amb paraules groixudes, excitant baixes passions i atiant l'odi de classes... però sense dir res del cacic ni de la funesta administració municipal». De totes formes, les crítiques més dures se les enduia el socialista Joan Mitjans, per ser cosí d'en Bonaventura Julià: «El senyor Mitjans que, al més petit descuit dels ínfims empleats del municipi, baladreja sense solta i demana forts correctius, quant se tracta del secretari calla com un mort [...]».[51]

Aquesta vegada, *El Baluart* i el Prado patrocinaven una candidatura catalanista encapçalada per en Francesc Batlle i Gené, que seria nomenat alcalde el primer dia de l'any 1904. La candidatura del Baluart havia resultat la triomfadora de les eleccions de novembre de 1903 amb els seus sis candidats

[49] Per una biografia sitgetana del Dr. Robert, veure Panyella, Vinyet *El sembrador. Biografia sitgetana del doctor Bartomeu Robert (1842-1902)*, Ajuntament de Sitges, 2002
[50] L'obra de referència per estudiar la Lliga, continua sent la de Molas, Isidre *Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia*, vols.2, Ed.62, Barcelona, 1972
[51] BS, 18-10-1903; 01-11-1903; 08-11-1903

que havien aconseguit entrar a l'Ajuntament. A més d'en Francesc Batlle, en destacaven en Bartomeu Misas i Rosés i en Joan Marsal i Brunet, dels quals se'n deia que eren els que realment manaven al consistori.[52] En Bartomeu Misas era la mà dreta de l'alcalde Batlle i el flagell personal d'en Bonaventura Julià. En Misas era aleshores president del Prado i fou també el primer president de l'Agrupació Catalanista que, amb seu al Cap de la Vila, havia nascut el primer de gener de 1899.[53] D'altra banda, l'acta de regidor que havia aconseguit en Joan Marsal de seguida fou recorreguda infructuosament pels socialistes. Havien qüestionat la validesa de la seva candidatura, però la Comissió Comarcal Electoral va fallar a favor d'en Marsal, de qui es murmurava en un inici que podia ser el nou alcalde (rumors que van desaparèixer en ser nomenat en Batlle).[54] Si bé els anys vuitanta i bona part dels noranta havien estat uns anys de predomini de les candidatures patrocinades pel Retiro a l'Ajuntament, ara s'iniciava un nou cicle de govern municipal que duraria fins el 1916 i que girava al voltant del Prado i *El Baluard*.

D'altra banda, durant la campanya electoral de 1903, es donà un fet important al Prado amb certa repercussió política i que amb el temps provocaria una dolorosa escissió i un nou casino, el de la Palma.[55]

Els socialistes no eren persones alienes al casinet de dalt i hi tenien també la seva presència. Arran de la vaga general de 1902 (que ells no van secundar i així ho va fer constar en Mitjans en el ple), la reacció de les autoritats fou desproporcionada també a Sitges, on es tancaren els locals obrers, es prohibí la celebració del Primer de Maig i s'hi envià un important destacament de guàrdies civils.[56] L'any següent, el dia del treballador sí que es pogué celebrar i prengué un caràcter festiu amb excursions, balls al Prado i també mítings dels dirigents socialistes en aquest mateix casino. D'altra banda, amb les eleccions de novembre de 1903 a tocar, l'ambient es caldejà. En un acte polític dels

[52] Sierra, R. *Diccionari*…, p.47-48; els altres tres regidors eren en Joan Magrans i Crespo, en Josep Puig i Junyent, i en Lluís de Dalmau i de Querol
[53] BS, 08-09-1901
[54] BS, 20-12-1903
[55] Per aquest període és bàsic l'article de Sierra, Roland "Baralles llargues, males paraules. El carnaval a començaments de segle (1901-1923)" dins VVAA *Cinc mirades al Carnaval de Sitges*, Societat Recreativa El Retiro, Sitges, 2000
[56] BS, 04-05-1902

socialistes celebrat al Prado, es criticà el paper de diferents socis significatius de l'entitat –probablement eren els que escrivien en contra seva des del Baluart i configurarien més endavant la candidatura encapçalada per en Francesc Batlle. La reacció al respecte fou contundent: «Molts socis del Prado Suburense volen demanar a la Junta directiva que convoqui reunió general, per a que allí es discuteixi si pot continuar lo que en el saló-teatre del mateix local, en els meetings que fan els socialistes, s'hi puguin insultar grosserament a digníssims socis del Prado, que han sigut dels més ferms puntals de la societat, i més encara quan els *zulús* que prediquen aquelles canallades no són socis ni mai han pertenescut a la societat [...]».[57] Aquest fet va portar a que a finals d'any, la Junta general del Prado decidís que no se celebraria cap més míting sense l'aprovació de la directiva del casino i prohibia terminantment que en aquest tipus d'actes es critiquessin personalitats de l'entitat.[58]

Amb aquesta decisió es va desencadenar un conflicte important dins el Prado, doncs el seu fundador i usufructuari de l'edifici, el carismàtic músic Josep Carbonell i Vidal s'hi va oposar. En Josep Carbonell pretenia continuar llogant el saló d'espectacles a qui cregués convenient, ja fos per representacions teatrals, per organitzar vetllades o mítings polítics. Malgrat les contínues negociacions, la postura d'en Bartomeu Misas va ser inamovible i finalment en Josep Carbonell va preferir marxar del Prado. Amb ell marxà un bon nombre de socis que, junt amb gent del Retiro, fundaren el tercer casino de la vila, la Palma, al carrer Santiago Rusiñol.

Tot i que des de l'Ajuntament, l'alcalde Batlle i en Misas van procurar que no es posés en marxa, la Palma va obrir les seves portes el 23 d'abril de 1905. La discussió política es traslladà també a la celebració anual del Carnaval (a veure quin casino aconseguia la comparsa més nombrosa) i l'any 1906 va ser el Carnaval de la Palma. Tanmateix, per problemes econòmics la història de la Palma va ser breu i el 1908 va tancar les portes. Com han destacat Blai Fonatanals i Roland Sierra, la base social de la Palma era més aviat obrera i menestral, molts dels quals no retornaren al Prado i ingressaren finalment al

[57] BS, 01-11-1903
[58] BS, 01-01-1904

Retiro, què havia recolzat des d'un primer moment la creació d'aquest casino que debilitava el seu etern rival.

En Bartomeu Misas seria qui induiria la situació per fer fora en Bonaventura Julià de l'Ajuntament. En destapar un frau relacionat amb rebuts falsos que emanaven de l'administrador de consums, en Josep Andreu (conegut com *Burot*), també parent d'en Julià, denuncià que els llibres de l'Ajuntament que podrien donar llum al tema s'havien extraviat. D'aquesta desaparició dels llibres en culpà directament en Julià, ja que era ell l'encarregat de guardar-los. Acte seguit se'l va suspendre de sou i de càrrec, i així des de l'estiu de 1904 fins el gener de 1905, quan se'l destituí definitivament.

Lluny de retirar-se de la vida política, en Julià es presentà a les eleccions de novembre de 1905 dins la candidatura retirista. Els socialistes semblaven estar dividits ja que en el moment de destituir en Julià del càrrec de secretari, en Josep Carbonell i Company va estar a favor de la destitució i en Joan Mitjans i Julià en contra.[59] El triomf pradista fou rotund, dels cinc càrrecs que es renovaven en el consistori, foren escollits els cinc de la candidatura d'*El Baluart* i en Francesc Batlle fou reelegit alcalde el gener de 1906. De fet, exerciria d'alcalde fins poc abans de la seva mort, el març de 1910.

Va ser en el seu mandat que dos esdeveniments polítics d'àmbit més general van tenir un fort impacte a la vila, un va ser la formació de la Solidaritat Catalana i l'altre, la Setmana Tràgica.

Arran del malestar general per la incursió militar que destrossà la seu del setmanari humorístic *Cu-Cut!*, de *La Veu de Catalunya* i la llibreria Bagunyà el 25 de novembre de 1905, el govern decretà una vegada més la suspensió de les garanties constitucionals a Catalunya.[60] Per denunciar la situació s'organitzà una coalició parlamentària que abraçava dretes i esquerres, la Solidaritat Catalana. El primer repte de la coalició fou l'oposició conjunta al nou projecte de llei de jurisdiccions que preparava el govern de Segismundo Moret, el qual

[59] BS, 18-11-1905
[60] Termes, Josep *De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*, vol.6 de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar, ed.62 (butxaca), 2003, pp.202-214

deixava sota jurisdicció militar els delictes d'opinió política, tots els delictes de paraula o per escrit contra l'Exèrcit i contra els símbols d'Espanya.

El Baluart no va deixar de publicar els discursos que des del Congrés feien els diputats catalans en contra de la nova llei: de Bertran i Musitu, Albert Rusiñol, cartes d'en Cambó, Vallés i Ribot, Jaume Carner, etc.[61] Des de Sitges s'inicià una activa campanya de recolzament als diputats obrint una subscripció popular en favor seu i per organitzar a la seva tornada a Barcelona una gran celebració on hi estarien representats l'Ajuntament de Sitges, el Cau Ferrat, el Comité Republicà Federal, la societat coral "Unió Sitgetana" i *El Baluart*.[62] Però la gran festa popular es va viure amb la vinguda dels diputats a Sitges el dimecres 23 de maig de 1906, amb un gran desplegament i una gran quantitat de senyeres penjant dels balcons, des d'on es llençaven flors al seu pas.[63]

El projecte de llei d'administració local de Maura (1907) va originar les primeres tensions dins la Solidaritat Catalana, com també el pressupost de cultura de l'Ajuntament de Barcelona (1908). El discurs conservador de la Lliga xocava amb els plantejaments progressistes dels altres components de la coalició. A les eleccions municipals de maig de 1909 els integrants de Solidaritat ja es presentaren per separat i els republicans radicals d'Alejandro Lerroux es començaren a recuperar electoralment a Barcelona. Lerroux, que havia destacat per recollir el malestar de les classes populars de Barcelona (els processos de Montjuïc, la vaga general de 1902, etc.), havia sofert un cop dur políticament degut al fort recolzament popular que va rebre la Solidaritat Catalana, a la qual s'hi oposava, ja que qüestionava la seva idea de que el catalanisme -que tant atacava- era un assumpte només burgés.[64]

Pocs mesos abans d'esclatar la Setmana Tràgica es donaren les eleccions de maig de 1909, en les que resultaren guanyadors els candidats del Baluart, què es

[61] Per exemple, BS, 31-03-1906
[62] BS, 25-05-1906
[63] BS, 23/26-05-1905; són il·lustratius també els records d'infància que guardà d'aquesta jornada en Josep Carbonell i Gener, a Panyella, Vinyet *Josep Carbonell i Gener (Sitges, 1897-1979). Entre les avantguardes i l'humanisme*, Ed.62, Barcelona, 2000, p.25
[64] Culla, Joan B. *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*, Curial, Barcelona, 1986, pp.139-197; i per una interessant biografia del personatge Álvarez Junco, José *Alejandro Lerroux. El Emperador del Paralelo*, Síntesis, Madrid, 2005

feien dir "candidatura de concentració popular administrativa". En aquestes eleccions, dels quatre candidats que presentaven els socialistes, només un aconseguí entrar al consistori, en Josep Carbonell i Company. La candidatura de l'Eco estava composta per en Josep Ferrer i Torralbas, en Josep Soler i Cartró (el director de l'Eco), i en Joan Mitjans i Julià (que, segons els seus contrincants, havia abandonat les files socialistes per incorporar-se als republicans de Lerroux).[65]

A l'Ajuntament renovat, dirigit igualment per en Francesc Batlle, li tocava gestionar les conseqüències de la impactant insurrecció popular que tingué lloc l'última setmana de juliol de 1909, la Setmana Tràgica. La causa immediata era la protesta contra la remeses de reservistes (no eren soldats, sinó gent gran, majoritàriament de classe obrera, que no podien pagar la quota per alliberar-se'n, i preferentment d'unitats establertes a Catalunya) cap a una guerra molt mal vista per la població, la guerra del Marroc. En aquesta insurrecció confluïren l'antimilitarisme, l'anticlericalisme i el malestar social de les classes treballadores. El balanç després d'una setmana d'insurrecció popular era tràgic: prop d'un centenar de morts, innombrables ferits, esglésies i centres religiosos destruïts i l'inici d'una repressió desmesurada per part de les autoritats que, malgrat la mobilització internacional, se serviren del pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia com a cap de turc. Afusellaments, centenars de desterrats, milers d'empresonats, clausura dels sindicats, de les escoles laiques i de centres obrers i republicans fou la resposta del govern.

Poc es podia llegir del que passà durant aquesta setmana a Sitges, doncs la premsa local havia estat suspesa, d'igual forma que les garanties constitucionals. Quan tornaren a veure la llum els setmanaris, ho tornarien a fer sota una estricta censura que durà aproximàdament uns tres mesos. Es clausuraren els centres obrers i s'empresonaren els seus dirigents, com en Joan Duran o el regidor Josep Carbonell.[66] Amb un ambient enrarit al poble per les detencions, l'Ajuntament optà per no celebrar la Festa Major aquell any. Les autoritats seguien demanant que els cridats a files per anar al Marroc s'hi presentessin,

[65] BS, 09-05-1909
[66] BS, 10-10-1909; malauradament sabem poc dels fets ocorreguts durant la Setmana Tràgica a Sitges, manquen estudis.

però alguns van preferir escapar i donar-se per pròfugs.[67] La premsa local inseria cartes de les Comissions Pro-presos que s'havien organitzat des de Barcelona, en les que criticaven l'acció del govern empresonants obrers innocents i cercaven ajut per a les famílies dels empresonats i desterrats.[68]

D'altra banda, *El Baluart* no es va saber estar de publicar una carta compromesa que, de ser certa, segurament hauria estat filtrada per algun membre del consistori. Estava escrita pel director de l'Eco, en Josep Soler i Cartró, i l'adreçava al governador civil. En ella es criticava el rumb de l'Ajuntament des de 1904 («Que el nombrado periódico, aun cuando sin filiación política determinada, ha defendido constantemente la monarquía española, los intereses dinásticos permanentes, los principios fundamentales de la sociedad y la integridad de la Patria, justificándose todo ello cumplidamente con sus colecciones del cuarto de siglo de su existencia, però desde el primero de Enero de 1904 discrepa de la marcha administrativa municipal, confiada a un conglomerado de catalanistas, republicanos, socialistas y solidarios por haber iniciado una política local de apasionamientos personales i de quebrantos económicos para este municipio») i es queixava de la censura que l'Ajuntament aplicava a l'Eco, demanant-li que la delegués a algú altre, com per exemple el jutge municipal (que en aquests moments era en Bonaventura Julià), el capità de carrabiners o de la guàrdia civil.[69]

És en aquest ambient que es donaren les eleccions municipals de renovació de l'altra meitat del consistori, el desembre de 1909 (les anteriors s'havien celebrat al maig del mateix any), en les que resultà triomfadora la candidatura popular administrativa una altra vegada, encara que la llista que promocionava l'Eco (anomenada "candidatura patriòtica") començava a remuntar en vots. L'Eco acusava l'Ajuntament de no fer res pels obrers empresonats i el Baluart acusava a l'Eco d'utilitzar les detencions com a arma electoral i mirava de defensar a l'Ajuntament donant comptes de les visites que l'alcalde accidental, en Pere Carbonell, havia fet al governador civil.[70] Just quan es mantenia aquesta

[67] BS, 19-09-1909
[68] BS, 21-11-1909
[69] BS, 05-12-1909
[70] BS, 19-12-1909

discussió, sortien de la presó de Vilanova una sèrie de sitgetans detinguts arran de la Setmana Tràgica (Lleó Cavero, Josep Tutusaus, Josep Bayot i Francesc Montserrat), però encara hi haurien uns quants que passarien els Nadals de 1909 entre barrots.[71] En la sessió constituent del nou Ajuntament es nomenà alcalde altre cop en Francesc Batlle i Gené, però a causa de la seva malaltia (moriria tres mesos després) s'acabà elegint el seu company de files, en Pere Carbonell i Mestre.

Els fets de la Setmana Tràgica esdevingueren un fet de discussió habitual, del qual l'oposició en recriminava la gestió que havia fet el consistori. Aquest esdevindria un dels temes recurrents més crispats en períodes electorals, on l'*Eco* recriminava l'actuació de l'alcalde Batlle i *El Baluart* el defensava dient que eren les persones properes al Retiro les primeres en reclamar ordre i aturar els manifestants, i acusaven també en Bonaventura Julià d'atiar l'odi de classes i crispar la situació per treure'n profit electoral. En les eleccions municipals següents, el novembre de 1911, dos anys després de la insurrecció popular, encara s'utilitzava la Setmana Tràgica per explicar políticament els resultats de la votació. Aquestes eleccions foren guanyades un altre cop per la coalició promocionada pel Baluart i el Prado, anomenada ara Acció Administrativa, què ratificà en el càrrec d'alcalde en Pere Carbonell. La gran novetat d'aquests comicis, fou l'entrada del mateix Bonaventura Julià i Masó al consistori, guanyant l'acta de regidor amb el socialista Joan Duran de company en l'oposició.[72]

Després de ser expulsat del seu càrrec de secretari municipal a inicis de 1905, en Julià havia intentat entrar al consistori presentant-se a les eleccions locals d'aquell mateix any, però no ho aconseguí. Entre 1908 i 1911 havia exercit de jutge municipal i, finalment, amb el resultats d'aquestes últimes eleccions, havia aconseguit entrar a l'Ajuntament amb el seu amic Joan Duran. Des del Baluart, a part de comentar l'alta participació del comicis, es reduïa l'entrada d'en Julià i en Durán a una mena de "conxorxa" que explotava els fets de la Setmana Tràgica («Si l'explotació dels Successos de Juliol de 1909 no li hagués

[71] En Joan Duran, l'Andreu Bosch, en Rafael Martín i en Francesc Ventura no sortirien de la presó fins el 23 de febrer de 1910, Sella, V. *Op.cit.*, p.19
[72] BS, 19-11-1911

facilitat la conxorxa amb els capdavanters del socialisme local, en Julià hauria quedat sol amb en Llauradó i sos fanfarronejats mil duros per a fer vots»).[73]

L'etapa que s'iniciava amb en Pere Carbonell com alcalde era també el principi del que David Jou i Andreu anomenà "un quart de segle memorable".[74] Es tracta del període que va de 1910 a 1935, un temps en que a Sitges es produí una gran expansió demogràfica (passa dels 3.215 habitants als 6.495) i urbana (es crea el Terramar, es construeix el passeig Marítim, l'autòdrom, etc.), i s'imposaren les idees i les tendències del noucentisme. Sota el mandat d'en Pere Carbonell es donà un primer impuls modernitzador del Sitges contemporani: [75] es construí el nou Hospital, es realitzà el conjunt de Maricel, es construí la doble via fèrria entre Castelldefels i Sitges, arribà l'electricitat i el servei telefònic, es reformà el Cap de la Vila, etc. D'altra banda, va haver de fer front a un dels conflictes socials més importants succeïts a Sitges durant aquest període, la vaga del calçat de 1913.

L'any 1910 existien a Sitges vuit fàbriques de calçat, dues d'elles amb dos-cents treballadors: la de Pau Benazet i la de Bartés Germans. La indústria del calçat gaudia d'una forta tradició a Sitges des de la fàbrica Tarrida i fins el 1936 n'hi hauria aproximadament unes vint fàbriques a tot el poble. L'economia local depenia en bona mesura d'aquesta indústria i una vaga de gairebé sis mesos va causar un fort impacte a la població.[76]

Al consistori l'oposició –capitanejada per en Julià i en Duran– criticava durament l'actuació de l'Ajuntament perquè creia desproporcionada l'actuació de la força pública (augmentaren els destacaments policials, no es permetia la formació de grups al carrer, detencions vàries, etc.). Tant l'*Eco* com *El Baluart* en feien un seguiment constant, malgrat *El Baluart* deixà de parlar-ne quan començaren a discutir entre la redacció i els directius de la vaga (Vicenç Guillot,

[73] BS, 26-11-1911
[74] Jou i Andreu, David "Sitges 1910-1935, un quart de segle memorable" dins *XIX Assemblea intercomarcal d'estudiosos, Sitges 27-28 d'octubre de 1984*, GES, Sitges, 1985, pp.61-75
[75] Sierra, R. Diccionari… pp.89-90
[76] Aquesta vaga va ser estudiada per en Vigó i Marcé, Antoni *La fàbrica de Can Bóta*, GES, Sitges, 1994, pp.22-27; i del mateix autor "La vaga de l'any tretze en el ram del calçat", dins el *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*, núm.6, juny de 1977

Lluís Larrosa, etc.), de tal manera que no en diria res més fins la petita notícia que anunciava el seu final el 23 de juliol de 1913.

Tot i la conflictivitat d'aquest any, les eleccions municipals de novembre de 1913 no es van caracteritzar per la seva hostilitat. Des del Baluart semblaven estar més entusiasmats pel projecte de Mancomunitat que per la política municipal. Continuaven amb les seves crítiques recurrents adreçades en Bonaventura Julià i criticaven també els socialistes per anar de la mà de l'exsecretari. De totes formes, un cop finalitzats els comicis (sortirien elegits tres candidats d'Acció Administrativa i dos de la candidatura retirista), *El Baluart* comentava: «La passada contenda s'ha diferenciat de les anteriors per la tàctica desplegada per l'adversari. L'*Eco* julianer apenes s'hi ha parlat d'eleccions. Els... diguem-ne conspicus de la colla julianera aparentment s'han retret, fora d'en Mitjans, i el mateix exSecretari Julià s'ha quedat entre bastidors com traspunt dels socialistes, a qui deixà franca l'escena».[77]

Si bé les eleccions no havien estat del tot crispades, el nou consistori presidit per en Pere Carbonell comptava amb una oposició ferma dins l'Ajuntament que va "animar" les sessions consistorials. De fet, l'exemple més extrem d'aquesta animació es veuria poc després que el nou equip de govern prengués possessió, el gener de 1914, quan en Joan Duran es negà a que s'inscrivissin els noms de l'exalcalde Francesc Batlle i Gené i l'exregidor Bartomeu Misas i Rosés al saló consistorial i que es bategessin dues seccions del passeig amb els seus noms. Fruit de la discussió, quan en Duran va començar a parlar malament dels dos personatges, el primer tinent d'alcalde, en Joaquim de Querol i Llopis, li va etzivar un cop de puny en acabar la sessió.[78]

[77] Per part d'Acció Administrativa entraven els candidats Josep Soler i Soler, Sebastià Carbonell i Soler, i Antón Hill i Sabater; per part de la candidatura retirista hi entraven el socialista Andreu Bosch i Domingo i en Joan Mitjans i Julià. BS, 16-11-1913

[78] BS, 04-01-1914

Article publicat a Marzal, Miquel (coord.) *Història de Sitges*, vol. IV, *Època contemporània (I) 1800-1939*, Sitges: Ajuntament de Sitges, 2013.

De la fi de l'hegemonia pradista al cop d'Estat de Primo de Rivera

El 13 de novembre de 1915 fou el dia en que Acció Administrativa (AA) va perdre finalment les eleccions. La candidatura contrària, la Coalició Sitgetana (CS), havia aglutinat els elements retiristes fidels a en Bonaventura Julià, els socialistes i alguna escissió provinent de les files d'AA. Dels set nous regidors que entraven ara al consistori, quatre provenien de les files de la CS i tres d'AA[79]. Ambdues candidatures agrupaven persones de diversa ideologia política, però tots estaven molt estretament vinculats pel casino freqüentat. Per part de la candidatura de l'Eco hi trobem socialistes, monàrquics i també catalanistes (en Lluís Font esdevindria el vicepresident del Centre Nacionalista Català de Sitges el 1916);[80] per part del Baluart ara es veia també l'aliança entre catalanistes conservadors i carlins (com el mestre Esteve Barrachina).

La reacció des del Baluart fou furibunda. Considerava el poble «prou càndid per embaucar-se'l amb els mirallets de les falses promeses». El que fins ara havia actuat com alcalde, en Pere Carbonell, no havia tret prous vots com per entrar de nou al consistori. Atribuïen la victòria a les males arts d'en Julià, a que s'havia pressionat moralment als treballadors per anar a votar i que personatges significatius que fins aleshores havien figurat en les files d'AA, com en Lluís Dalmau i de Querol, s'havien passat al bàndol contrari.[81] Acusaven a la candidatura retirista de ser «una confabulació de despistats, enemics sistemàtics, pertorbadors de l'obra administrativa de l'actual situació i vanitosos aspirants al mando» i veien amb recel «una coalició fomentada al calor de les passions, respaldada per una insignificant majoria de vots en el primer districte i, com filla de les circumstàncies, compromesa a complir un programa que si va servir per enlluernar el cos electoral i sobretot a la classe obrera, donarà lloc a decepcions i descontent general, perque les persones que seran majoria en la nova corporació, les creiem individualment honorables; però sense condicions ni mèrits per a resoldre problemes tan vitals com *construccions de cases*

[79] BS, 20-11-1915
[80] Sierra, R. *Diccionari*…, p.175
[81] BS, 20-11-1915

barates, foment de cultura en totes ses diverses manifestacions, ornamentació del poble, proteccionisme a la indústria, comerç, agricultura i marineria»[82].

Finalment, en Simó Llauradó fou elegit alcalde i prengué possessió del càrrec el primer de gener de 1916. I malgrat ser un mandat breu, va ser força fructífer. Era també el president del Retiro des del 1908 i aquell mateix 1916 veuria cremar el seu casino enmig d'un tràgic incendi que destruí l'edifici.[83] Sota la seva alcaldia es dugué a terme l'obertura completa del carrer Espalter i l'edificació de dinou cases barates per a obrers, es creà també la Comissió d'Atracció de Forasters, la portada d'aigües a través de l'*Acueducto Príncipe Alfonso*, etc.[84] La mort el sorprengué abans d'acabar la legislatura a causa d'una febre tifoide el 17 d'octubre de 1917, substituint-lo interinament el primer tinent d'alcalde, en Lluís Font i Torralbas.

El mes següent a la mort d'en Llauradó s'iniciaven els comicis electorals que més donarien a parlar. En aquestes eleccions s'hi presentava en Bonaventura Julià i aquesta vegada estava disposat a fer-se amb l'alcaldia. Les alarmes sonaren des del Baluart que centrà la campanya electoral gairebé de forma exclusiva a desprestigiar la figura d'en Julià. Retornava a les mateixes acusacions de sempre (cacic, factòtum, etc.) insistint en les males gestions del municipi quan ell n'era el secretari anys enrere. Però aquesta vegada, la sort estava donada i dels sis regidors elegits, quatre pertanyien a la candidatura de l'Eco (entre ells en Julià) i només dos a la candidatura del Baluart (que ara es feia dir Candidatura Sitgetana).

Les acusacions de tupinada foren recíproques per part d'ambdós bàndols i emprengueren accions al respecte: la candidatura pradista recusà l'acta aconseguida per en Julià, mentre que la candidatura retirista recusà la d'en Josep Planas i Robert. En la sessió consistorial del dia 27 de desembre de 1917 es llegí el Butlletí Oficial de la Província on hi havia publicat el fallo de la Comissió Electoral, què dictaminà vàlida l'acta d'en Josep Planas i anul·lava la d'en Julià. En Lluís Font i Torralbas fou elegit alcalde el primer de gener de

[82] L'original en cursiva. BS, 27-11-1915
[83] Fontanals, B. *Op.cit*., p.104
[84] Sierra, R. *Diccionari*…, p.211-212

1918, però des d'un primer moment va deixar clar que accedia al càrrec només fins que el pogués ocupar en Julià, la qual cosa seria el 8 d'abril del mateix any. La coalició retirista havia presentat al ministre de Governació un recurs al fallo de la comissió electoral que havia reeixit. Finalment, en Bonaventura Julià i Masò recuperava la seva acta de regidor i era nomenat alcalde.

Eren uns moments convulsos al país. El sistema restauracionista havia entrat en crisi i les Corts havien tancat les portes. El juliol de 1917 es reunia a Barcelona l'assemblea de parlamentaris, però no van aconseguir la complicitat dels militars "juntistes" que havien elaborat un manifest com a mesura de pressió al monarca davant el conflicte que tenia dividit l'estament militar entre africanistes i peninsulars. De totes formes, l'esclat de la vaga general de l'agost de 1917 i els esdeveniments revolucionaris que s'estaven donant a Rússia, crearen prou desconfiança vers les capes populars com perquè des del govern es llimessin les diferències, s'iniciés una forta repressió del moviment obrer i es donessin d'ara endavant una sèrie de governs de concentració que garantissin l'estabilitat del sistema i la monarquia.

El pas de les quatre províncies catalanes mancomunades el 1914 al projecte d'Estatut d'autonomia impulsat des del novembre de 1918 quedava al tinter. I després d'un breu període d'auge econòmic que beneficià al capitalisme industrial i financer a causa de la neutralitat espanyola durant la Primera Guerra Mundial, al 1918 s'iniciava un procés econòmic inflacionista del qual les classes populars eren les més afectades –l'escalada de preus se centrava sobretot en els productes de primera necessitat. La mala situació social reforçà els sindicats, especialment, a la Confederació Nacional del Treball (CNT) a Catalunya. La CNT, de tendència anarcosindicalista, havia nascut entre 1910 i 1911 a Barcelona, i a l'estiu de 1918 s'havia reorganitzat centralitzant el poder sindical i multiplicant la seva força en base a la creació de sindicats únics de branca o indústria per contra dels sindicats d'ofici. La seva prova de força fou la cèlebre vaga de la Canadenca (iniciada el 5 de febrer i finalitzada el 14 d'abril de 1919), què fou seguida per un període de quatre mesos d'estat de guerra i suspensió de garanties constitucionals aprofitats per les autoritats per dur a terme una forta repressió sobre els sindicats. A Barcelona s'inicià una etapa

cruel que no finalitzaria fins el 1923, caracteritzada pels enfrontaments armats entre grups anarquistes radicals per una banda i els membres dels sindicats lliures i de les forces d'ordre públic per l'altra.[85]

La CNT tenia un fort arrelament a Catalunya i Andalusia, i en aquest període de 1917 en endavant veuria créixer els seus nuclis de Madrid, Bilbao, Gijón i Vigo.[86] D'altra banda, la UGT va viure un fort creixement a la resta de l'Estat, però a Catalunya li costava trobar el seu lloc. De fet, els socialistes comptaven amb pocs nuclis més o menys estables (Mataró, Reus, Barcelona, Sitges i pocs municipis més). Abans de la creació de la Casa del Poble de Sitges, els socialistes es reunien al local del Centre de societats obreres que hi havia al Cap de la Vila (balcó des del qual faria el seu discurs el fundador del PSOE, Pablo Iglesias, en una visita que realitzà el 10 de setembre de 1910). La Casa del Poble, projectada des de feia temps per en Joan Duran, s'ubicava al carrer Nou i fou inaugurada el primer de maig de 1912 –aixecada sobre uns terrenys que varen ser comprats el 1904 per l'Associació de mariners pescadors, per la Societat d'oficials i aprenents de paleta, l'Associació d'obrers agricultors, la Societat de constructors de calçat, el Cercle socialista del partit obrer i la societat cooperativa "Casa del Poble".[87]

Pels Nadals de 1919 la situació social a Sitges esdevingué crítica. Degut a la manca de primeres matèries, un gran nombre de fàbriques tancava les seves portes deixant els treballadors al carrer. Un dels sectors més afectats fou el de la construcció, veient-se paletes i manobres forçats a deixar les seves eines habituals per anar a sembrar el blat o a podar les vinyes. Fins i tot la premsa local es veié afectada i reduí considerablement el nombre de pàgines. Però el problema arribà amb el successiu tancament de les fàbriques de calçat, la indústria més important de la vila: «Degut als efectes del locaut patronal, per manca de materials indispensables han tancat provisionalment les seves portes

[85] Balcells, Albert *Violència social i poder polític*, Pòrtic, Barcelona, 2001, pp. 11-118
[86] Malauradament, no comptem amb cap estudi que tracti l'arrelament i el desenvolupament de la CNT a Sitges
[87] Sella, V. *Op.cit.*, pp. 19-22

les fàbriques de calçat dels Srs. Bartés germans i Cia. i de Rafel Termes, ademés de la major part de tallers dedicats a la confecció d'aquell gènere».[88]

Des de l'Ajuntament es creà una comissió per tractar el problema i, com a solució provisional, es cregué convenient contractar a més treballadors per a les obres del Vinyet per així disminuir el fort atur que colpejava al poble. Evidentment, l'oposició culpava a en Julià de la situació per no trobar una solució al problema. En la sessió consistorial del 21 de gener de 1920 els socialistes van fer constar la seva protesta davant la patronal pel tancament de fàbriques. L'alcalde donava comptes de les gestions que estava duent a terme davant la patronal o el governador civil perquè es tornessin a obrir. De mentres, es potenciava l'obra pública per donar feina, ja fos amb les obres del passeig, del desguàs del pont Domènech, etc. Finalment, a les acaballes del mes de gener de 1920, es començaren a obrir les fàbriques de nou.

La jornada electoral municipal de febrer de 1920 resultà favorable a la candidatura retirista, què aconseguí tres regidors (en Joan Duran, en Rafael Martín i Hernández, i en Baldomer Serra i Vivó), mentre que la candidatura pradista n'aconseguí dos (en Josep Planas i Robert i en Ramon Martí i Escala). La reacció del Baluart es dirigí contra el mateix cos electoral («Pitjor per tu, poble ingrat, si has volgut que continuï la història d'abjecció, de rebaixament moral, de servilisme a que et té sotmès el cacic sense entranyes.») i contra les suposades males pràctiques que atribuïen al bàndol contrari («Les portes i els col·legis i llocs cèntrics de la vila, estaven guardades per escamots que vigilaven a tots els electors, oferint diners i amenaçant als que no es volien doblegar a la temptació. Tota la raó social de "La Palma" feren la ronda, empunyant garrots, i acompanyada dels més exaltats socialistes, en entenidora fraternitat»).[89] Una de les acusacions freqüents era la de patrons que portaven a votar als seus treballadors, acusació que es va formular tant pel cas de la fàbrica Fradera i Butsems de Vallcarca, com pel cas de l'empresa de Terramar. L'arquitecte i director de la urbanització de Terramar, en Josep M. Martino, es va veure obligat a contestar i a desacreditar aquesta última acusació.

[88] BS, 10-01-1920
[89] BS, 14-02-1920

Malgrat l'aparent solidesa de l'equip de govern –què es refermava després d'aquesta renovació consistorial de 1920–, una decisió presa per l'alcalde Julià el juliol de l'any anterior va trastocar el curs polític del final d'aquesta legislatura donant lloc a una greu crisi dins l'Ajuntament. El novembre de 1921 arribava al consistori una sentència judicial que privava del càrrec d'alcalde i de regidor a en Bonaventura Julià, en Sadurní Llansó, en Josep Carbonell i Company, l'Enric Roca i Via, l'Andreu Bosch i Domingo i l'Antón Planas i Puig, tots membres de la coalició sitgetana.

Aquesta mesura judicial era la conseqüència d'una denúncia presentada per en Rafael Font i Torralbas, qui exercí de secretari municipal de Sitges fins que el 16 de juliol de 1919 l'alcalde Julià i els altres cinc regidors esmentats iniciaren els tràmits per destituir-lo. En Julià havia presentat una proposta a partir de la qual «[...] hom se n'entera de que en ella es fa llarga història, relatant en l'oposició que hi hagué a que se'l nomenés per a desempenyar tal càrrec, en el qual va confirmar-lo el governador resolguent recurs d'alçada; de que en aquell temps es deia que era inepte, i ara resulta inútil; de que així que comença a actuar anaren desvaneixent-se les esperances de que fos bon funcionari; de que els llibres estan tots plens de borrons, esmenes, topos i faltes; de que és deslleial amb els que el manen, treient a espatlles d'ells certificats i proporciona a "l'adversari local" mitjans de combat, falsificant acords consistorials abusant de la confiança».[90] En Rafael Font, en desacord total, presentà una denúncia a l'Audiència de Barcelona contra l'alcalde i els cinc regidors que votaren a favor de la seva destitució. Gairebé dos anys i mig després el jutge fallava a favor d'en Rafael Font i ordenava la suspensió d'en Julià i els altres regidors.

La situació empitjorà per la coalició governant quan, a més de les destitucions, un dels regidors socialistes, en Rafael Martín i Hernández, trencà amb els seus companys de coalició i de partit. La divisió entre en Martín i els seus companys de partit tingué lloc quan aquests presentaren al ple una proposta d'adhesió solidària amb els destituïts. En Martín, junt amb els

[90] BS, 19-07-1919

pradistes, hi votà en contra i la iniciativa no prosperà. Si fins ara havien governat còmodament, els retiristes es trobaven de cop en minoria i amb un transfuga al consistori. En Martín portava temps enutjat amb els seus companys de partit. El seu horari laboral a la cimentera de Vallcarca no el permetia moltes vegades assistir als plens i pel que les seves queixes diuen, els seus companys tampoc comptaven molt amb ell.

El recurs que presentà en Julià no serví de res. En Martín, que havia treballat durant anys com a dependent de la cooperativa de la Casa del Poble, fou finalment expulsat de l'Agrupació Socialista. I de mentres, al consistori se seguia discutint un dels temes candents de la legislatura que expirava: la construcció del nou escorxador. Les acusacions mútues, sobretot entre en Joan Duran i en Martín, donaren peu a llargues i agres discussions als plens i en articles de premsa.

El 27 de desembre de 1921 es convocava una sessió extraordinària presidida pel delegat especial del Governador Civil, en Lleó Vivó, qui s'encarregà de cessar definitivament a l'alcalde i als regidors processats, i de nomenar interinament els regidors substituts: en Sebastià Carbonell i Soler, l'Anton Hill i Sabater, en Lluis Dalmau i de Querol i en Vicenç Guillot i Martínez. Tots menys un, en Lluís Dalmau, pertanyien al bàndol del Prado i *El Baluart*.

L'any 1922 començava amb notícies preocupants. L'Ajuntament de Vilanova amenaçava amb embargar els ingressos municipals de la vila si no satisfeia un deute pendent de 7.000 pessetes. El nou Ajuntament criticà durament la gestió d'en Julià per deixar-los amb aquesta situació i es decidí crear una comissió per estudiar els últims exercicis econòmics i proposar les mesures que s'havien de prendre. A aquest fet se li sumaven els deutes que s'havien contret pel projecte del nou escorxador, què arrossegava encara la polèmica de la seva ubicació, decidida en un principi al costat del cementiri.

Després de les eleccions municipals celebrades el febrer de 1922, amb una nova majoria pradista (que prenia el nom de *Reconstrucció Sitgetana*), en Josep Planas i Robert fou elegit alcalde. Abans, però, les tensions pre-electorals

es transformaren en denúncies, com les que en Joan Mitjans interposà en contra d'en Sebastià Mora, en Josep Marcet i l'Isidor Cartró per injúries i difamació. D'altra banda, davant del recurs presentat pels pradistes a la comissió electoral, dos dels regidors retiristes que foren elegits en aquestes eleccions, en Josep Vidal i Vidal i en Tomàs Matas i Llopis, foren invalidats a l'hora de prendre possessió del seu càrrec –el primer no tenia la residència fixa i continuada a Sitges i el segon per incompatibilitat entre el seu negoci i l'administració pública local. Es recorria una altra vegada a les acusacions de tupinada a la premsa, sobretot, pel que fa als obrers de Vallcarca, dels quals es deia que havien estat obligats a votar els candidats retiristes un altre cop. Si en les eleccions anteriors havia estat l'arquitecte Josep M. Martino, ara era el Dr. Joan R. Benaprés qui responia indignat al Baluart davant la insinuació que només atenia als treballadors de Vallcarca que votaven al seu amic Julià.

La tensió política s'havia traslladat, com de costum, també als carnavals. Al ball del Retiro es decapità un gall (emblema del Prado) i a la rua, en trobar-se les dues comparses al carrer, gairebé arriben a les mans. En la sessió que el nou consistori prenia possessió, en Joan Duran es lamentava de com l'enfrontament polític estava perjudicant els interessos de la vila i es queixava «de que no hagin pogut pendre possessió els Srs. Matas i Vidal; dirigeix una salutació als nous regidors; té amargura de que quedin quatre ex-companys processats; que la salutació abans feta va dirigida als que no s'han distingit en les lluites polítiques; fa vots perquè desapareguin els odis personals; exposa que hi ha grans problemes administratius a resoldre, que no podràn tenir eficàcia sens la concòrdia de tots i sens que les lluites apassionades distreguin l'atenció».[91]

Malgrat ser una legislatura breu, va donar prou temps per iniciar una de les obres més engrescadores del moment, la de l'Autòdrom de Terramar. Les curses de cotxes havien despertat certa expectació a la vila, què mirava de promocionar-se cada cop més de cara enfora. Ideat pel promotor de Terramar, en Francesc Armengol, què comptava amb l'ajut d'en Fritz Armangué, iniciaren les obres el setembre de 1922 i s'inaugurà finalment el 28 d'octubre de 1923,

[91] BS, 08-04-1922

amb la presència de l'infant Alfons de Borbó. Malauradament per la vila, l'autòdrom no va arribar mai a ser un èxit.

Poc abans de la seva inauguració, el 13 de setembre de 1923, s'havia produït el cop d'Estat militar liderat pel capità general de Catalunya i marqués d'Estella, Miguel Primo de Rivera, amb la connivència d'Alfons XIII. Si bé la notícia va ser rebuda pel Baluart –portaveu del partit que aleshores governava la vila– amb certa satisfacció («El Cop d'Estat, a Sitges, com arreu de Catalunya, s'ha acceptat amb previsió i joia a la vegada. La serenitat conscient del nosre poble ha fet que el succés es desenrotllés dins la correcció més absoluta, confiant que la lleialtat i la honorabilitat del Directori, reportaràn a la nostra terra la tan desitjada pau dels esperits, tan sotrequejada pels anomenats governs liberals, de quins ne fou l'espiritual guiador el funestíssim Alba»[92]), quan s'adonaren del caire anticatalanista que anava adoptant la dictadura, començaren a matisar el seu entusiasme: «Ens interessa fer constar que'l present editorial no és una adaptació còmoda al moment hispànic, sinó la expressió d'un sentiment sincerament sentit. Però amb una igual sinceritat ens permetem observar que no fora servir amb eficàcia la causa creada per aquest cop d'Estat, el perseguir sistemàticament o bé per desconeixement o desatenció de la realitat, totes les nobles manifestacions de l'ànima catalana».[93]

L'Ajuntament fou destituït per reial decret i a partir d'ara els regidors serien elegits de forma interina i per nomenament governamental. Els batlles de la dictadura foren l'industrial i carlí Isidor Cartró i Robert (1923-1924), el veterà militar José Cordero i Álvarez (1924-1925) i l'empresari Pau Barrabeitg i Bertran (1925-1930). A l'inici de la dictadura, a causa del seu catalanisme, el Prado fou tancat intermitentment i *El Baluart* desapareixia el 29 de març de 1924. Fins i tot l'exalcalde Josep Planas va ser empresonat durant un cert temps el 1926.[94] Tanmateix, la dictadura duia a terme una desarticulació i persecució implacable de la Confederació Nacional del Treball. Aquesta situació fou aprofitada per la UGT que, malgrat els primers recels, va iniciar una col·laboració amb la dictadura participant en els nous organismes laborals

[92] BS, 15-09-1923
[93] BS, 22-09-1923
[94] Sierra, R. *Diccionari*..., p.308

dedicats a intervenir en les relacions entre patronal i treballadors, alhora que afavoria el seu desenvolupament a Catalunya.[95] De fet, ara és el període de major influència d'en Joan Duran dins la UGT de Catalunya i la presència de socialistes al consistori sitgetà no és estranya (a més d'en Duran, hi tenim l'Andreu Bosch, en Pau Tutusaus, etc.). D'altra banda, les Joventuts Socialistes de Sitges tingueren força dinamisme durant aquest període, editant el seu propi butlletí (les *Hojas Selectas*), participant en els congressos celebrats a Madrid, enfrontant-se a través d'articles amb l'Agrupació Tradicionalista (que tenia el seu propi periòdic, *La Fita*), etc.

Dels tres alcaldes d'aquest període fou especialment actiu el mandat d'en Pau Barrabeitg. El de l'Isidor Cartró va ser un mandat més aviat breu i en José Cordero, degut al seu mal estat de salut, va ser substituït interinament vàries vegades per en Josep Vidal i Vidal i per el mateix Barrabeitg. Amb les diverses iniciatives i projectes endegats per en Barrabeitg es feia un pas més cap a la modernització de la vila (la construcció de la casa de Correus, l'inici de la urbanització de Vista Alegre, la realització del passeig Marítim, l'acabament del nou escorxador –ubicat finalment al carrer Joan Maragall–, la urbanització del Vinyet, la construcció de cases barates, etc.).[96] De fet, l'empenta que demostrà per acabar finalment amb l'endèmic problema del subministrament d'aigua amb la construcció dels Manantials Adela, féu que el consistori socialista i republicà que governà a Sitges a partir de l'abril de 1931, el nomenés encarregat de dur a terme les gestions pertinents fins l'entrada en funcionament del subministrament el 1933.

La II República i la guerra civil

Amb la dimissió de Primo de Rivera a finals de gener de 1930, el monarca pretenia retornar al sistema polític previ al cop d'Estat de 1923, com si la dictadura hagués estat un parèntesi. Es legalitzaren partits i organitzacions sindicals fins aleshores prohibides i es permeté un major grau de llibertats

[95] Ballester, David *Marginalitats i hegemonies: la UGT a Catalunya*, Columns, Barcelona, 1999
[96] Sierra, R. *Diccionari...*, pp.33-34

cíviques –és el període conegut com la "Dictablanda". Una de les primeres mesures del nou govern dirigit pel general Dámaso Berenguer, fou la destitució d'Ajuntaments i el nomenament de nous regidors. En el cas de Sitges suposà l'elecció d'alcalde de forma interina d'en Josep Planas i Robert el 26 de febrer. I al dia següent, s'escollia en Rafael Termes com a primer tinent d'alcalde i en Josep Marcet com a segon.

En un primer moment semblava que es retornés veritablement al casinetisme previ a la dictadura. L'Eco de Sitges defensava la gestió que havia fet l'exalcalde Barrabeitg, mentre que el Baluart –que tornaria a publicar-se a partir de l'octubre de 1930– acusava l'anterior consistori d'haver deixat en molt mala situació econòmica el municipi i defensava el govern d'en Josep Planas i la renascuda Reconstrucció Sitgetana.

Però la situació política no era pas la mateixa. El cop d'Estat de 1923 havia resultat un tall en sec per nous projectes polítics que s'estaven obrint camí a inicis dels anys vint (com el socialisme català representat per la Unió Socialista de Catalunya; o l'intent d'apropar el sindicalisme revolucionari a la política republicana a través del Partit Republicà Català; l'escissió dels joves desenganyats de la Lliga Regionalista que crearen Acció Catalana; el naixement de grups comunistes a Catalunya que, en la seva majoria, provenien de les files anarcosindicalistes; o la creixent influència de l'independentisme representat per la Federació Democràtica Nacionalista primer i l'Estat Català després[97]), però la dictadura no havia aconseguit fer-los desaparèixer, sinó que establí punts de connexió entre ells. A més, el cop d'Estat suposà una frenada en sec per una generació d' aproximadament vint-i-cinc anys que estava a punt d'entrar en política, però la dictadura li barrà el pas; aquesta generació esdevindria, en bona mesura, protagonista durant el període republicà.

A Sitges, bona part d'aquests corrents polítics que s'oposaven a la dictadura i a la monarquia havien quallat i no permetrien que reeixís la pretensió del rei

[97] La influència de l'independentisme polític en aquest període ha estat estudiada a través de tres biografies sitgetanes per l'historiador Santasusana i Corzan, Marc *La determinant aportació sitgetana als projectes d'alliberament nacional. Les trajectòries de Salvador Carbonell i Puig, Ramon Planes i Izábal i Pere Curtiada i Ferrer*, GES, Sitges, 2010

Alfons XIII de tornar a la situació de set anys enrere. Això suposava també una oposició frontal al casinetisme sitgetà: d'ara endavant el Retiro i el Prado no havien de continuar sent els protagonistes de la lluita política de la vila, sinó els partits polítics amb una ideologia i un programa al darrera.[98] Bona part d'aquests corrents confluïen al voltant de l'Ateneu el Centaure, fundat el 1927 i que a partir de setembre de 1930 editava el periòdic mensual *Opinem*... Ja en el primer número denunciava: «Les veritables forces polítiques organitzades (precisament contra la lletra dels seus reglaments) són els cassinets: el de baix i el de dalt. Ells constitueixen vertaders partits de torn que s'alternen en el domini dels destins municipals. Com a nuclis personalistes que són, i sense cap finalitat política de partit, rivalitzen, sempre que cal, en l'adulació als poders constituïts. Són, doncs, dues organitzacions burgeses, monàrquiques, somatenistes, sempre al servei del capital i del centralisme».[99]

El 12 d'abril de 1931 se celebraren les tan esperades eleccions municipals que dos dies després, donarien peu a la proclamació de la República. A Sitges s'hi presentaren dues candidatures: Reconstrucció Sitgetana i el Bloc d'Esquerres Antidinàstiques (una aliança entre l'Agrupació Socialista de Sitges i el grup de l'*Opinem*...). Les eleccions les guanyà la candidatura de Reconstrucció Sitgetana, però el Bloc d'Esquerres no havia plantejat aquestes eleccions com uns simples comicis municipals sinó com un plebiscit a la monarquia i en veure com es proclamava la República es va creure legitimat per fer-se amb el consistori. Una gran manifestació popular, acompanyada de les bandes musicals dels mestres Pallarés i Torrents, es dirigí a l'Ajuntament el vespre del dia 14 d'abril. A la Casa de la Vila, l'alcalde Planas i els regidors en funcions cediren el poder als candidats del Bloc d'Esquerres, què formarien un "Comitè revolucionari" el 17 d'abril per governar el poble de forma provisional i que estaria presidit pel socialista Josep Costa i Canal.

Els membres de Reconstrucció Sitgetana es queixaren amargament perquè ells havien guanyat les eleccions i s'havien vist desposseïts de l'Ajuntament seguint unes suposades ordres emanades d'en Macià que foren interpretades

[98] Pel període republicà a Sitges, veure Conesa, Ricard *La democràcia fugaç. Sitges durant la Segona República, 1931-1936*, Ajuntament de Sitges – Andana, 2011
[99] *Opinem…* (OP), setembre de 1930

interessadament a favor del Bloc d'Esquerres. Per fets consumats i per les gestions que dugué a terme en Pere Curtiada –militant d'Estat Català i candidat de les esquerres antidinàstiques–[100] amb membres del nou Govern de la Generalitat, el Comitè Revolucionari (o Junta Revolucionària) inicià el seu mandat de forma provisional fins a les eleccions municipals que se celebrarien un mes i mig després.

Les eleccions del 31 de maig se celebraren només als municipis on hi havia reclamacions i queixes, i en total foren 882 poblacions les que organitzaren els nous comicis.[101] En el cas de Sitges s'hi tornà a presentar la coalició del Bloc d'Esquerres Antidinàstiques –ara sota el nom d'Unió d'Esquerres– i la candidatura de Reconstrucció Sitgetana. Els resultats foren els previstos, els vuit candidats de la Unió d'Esquerres aconseguiren l'acta de regidor i la majoria al consistori, mentre que els quatre candidats de Reconstrucció obtingueren les minories. Així doncs, prengué possessió de l'Ajuntament la coalició de socialistes i republicans catalanistes d'esquerra (els quals aviat passarien a formar part d'Esquerra Republicana de Catalunya encara que alguns conservarien la seva militància d'Estat Català dins d'ERC). El 5 de juny es constituí el nou Ajuntament, presidit per en Josep Costa i Canal amb el republicà August Jacas i el socialista Sebastià Vidal de primer i segon tinent d'alcalde respectivament.

L'any 1931, quan es proclamà la II República espanyola, dels 28 estats que hi havia a Europa, només 6 tenien règims dictatorials. L'any 1936 les dictadures a Europa ja eren 13; l'any 1939, 17, incloent-hi la franquista. I l'any 1941, en plena guerra mundial, a Europa hi havia 22 dictadures i només 6 democràcies.[102] La República havia nascut a contracorrent i li seria difícil sobreviure en aquest context tan radicalitzat. D'altra banda, la II República va significar l'intent més important de democratització i modernització del país dut a terme fins aleshores: un nou sistema electoral que ampliava l'electorat i reconeixia el vot femení; una reforma agrària destinada a millorar la situació dels camperols; una

[100] Per una biografia d'en Pere Curtiada, veure la ja citada obra de Santasusana, Marc, *Op. Cit.*, pp. 39-62
[101] Cabrera Calvo-Sotelo, M. «Proclamación de la República, Constitución y reformas», dins Juliá, S. (coord.) *República y Guerra en España (1931-1939)*, Espasa Calpe, Madrid, 2006, pp.20-21
[102] Riquer, Borja de "El catalanisme d'esquerres i de dretes" dins Risques, Manel (coord.) *Visca la República!*, Proa, Barcelona, 2007, p.76

sèrie de mesures encaminades a la secularització de l'Estat i separar-lo de la influència de l'Església catòlica i els ordes religiosos; una reforma per modernitzar l'estament militar; un seguit de lleis i noves institucions laborals destinades a regular les relacions entre patronal i treballadors; una decidida política de construcció d'escoles per eradicar l'analfabetisme; una nova articulació de l'estructura de l'Estat en base a les autonomies, etc. D'altra banda, fou també un període de força inestabilitat social degut a la crisi econòmica, al context internacional, a l'oposició que el règim republicà va rebre des d'un primer moment per part de les classes privilegiades, al creixent sindicalisme revolucionari que protagonitzava insurreccions de forma freqüent, unes forces d'ordre heretades de la dictadura, etc.

L'estiu de 1931 es referendava el nou Estatut d'autonomia, redactat en un hotel de la Vall de Núria. Abans del 26 de juliol era plebiscitat per tots els Ajuntaments de Catalunya i va ser el 22 de juliol, quan el text fou aprovat per unanimitat de tots els regidors, oposició i govern, al consistori sitgetà. L'Estatut fou referendat per la població el 2 d'agost i a Sitges, de les 1.837 persones que anaren a votar (entorn el 82 % del cens electoral), 1.366 digueren que sí, 16 que no i 5 votaren en blanc. Les dones, què encara no podien votar, feren una campanya de recollida de signatures a favor de l'Estatut. A Sitges arribaren a recollir 1.480 signatures a favor i 1 en contra.[103] Després de llargues i apassionades discussions, brots d'anticatalanisme visceral a determinades zones de l'Estat, un intent de cop d'Estat del general Sanjurjo el 10 d'agost, l'Estatut (retallat) fou aprovat finalment el 9 de setembre de 1932 a les Corts espanyoles.

Nous partits polítics s'organitzaven a la vila: Esquerra Republicana de Catalunya, el Bloc Obrer i Camperol, el Partit Catalanista Republicà, la Unió Democràtica de Catalunya; mentre d'altres es mantenien: la Lliga Regionalista (que es refundaria sota el nom de Lliga Catalana), l'Agrupació Tradicionalista, etc. Fou per a Sitges un moment d'eclosió política amb una diversitat de partits mai vista al poble. D'altra banda, la CNT es reconstruïa a Sitges sobre dos grans pilars, el Sindicat Únic de la Pell (calçat) i el Sindicat Únic de Vallcarca. Ambdós plantejaren unes noves condicions laborals entre el maig i el juny de 1931 que

[103] BS, 09-08-1931

els portaren a la vaga. D'igual forma actuà la Societat de paletes i manobres, i la de pintors (encara que aquesta última no declarà finalment la vaga perquè els empresaris acceptaren les noves bases de treball). El de Vallcarca i el del calçat eren els sindicats amb més afiliats i en aquestes primeres manifestacions obreres, els treballadors i treballadores de Sitges aconseguiren unes noves condicions laborals. D'altra banda, la vaga que es visqué a Vallcarca durant la tardor i hivern del mateix any, fou una de les més dures i acabà amb els mateixos treballadors enfrontats, un gran nombre d'obrers al carrer i l'aparició d'un sindicat alternatiu al de la CNT.

Les mesures que es prengueren al municipi per tal de secularitzar-lo, d'acord amb la direcció que anava prenent el govern de la República, el de la Generalitat i el de molts altres pobles, pretenien limitar les pràctiques religioses a l'àmbit privat i als llocs de culte. Aquesta qüestió despertà fervoroses passions entre la població fins al punt de desencadenar un fort enfrontament dins el consistori. Tot i la prohibició d'actes religiosos en l'espai públic a que arribà l'Ajuntament el 28 d'agost de 1931, poc després, el 5 d'octubre una romeria provinent de Montserrat travessà el poble ocasionant aldarulls enmig de la vila. La romeria què s'havia organitzat sense el coneixement de l'alcalde, però sí del governador civil, va ser motiu d'una forta discussió en la sessió consistorial celebrada quatre dies després. El resultat d'aquest ple fou l'abandó del consistori per part de l'oposició, encapçalada per en Josep Planas, que ja no retornaria fins a finals de gener de 1932.

El govern de coalició de socialistes i republicans va solucionar definitivament el problema del subministrament d'aigua (amb les deus Adela) i va haver de resoldre el problema escolar (va impulsar la creació d'un gran grup escolar i finalment va convertir la Palma en una escola), fer front a un atur important que es vivia a la vila, mediar en els diversos conflictes entre obrers i patrons que es donaren en aquest període, etc. D'altra banda, el desgast que patia la coalició i la fragmentació de l'electorat d'esquerres va ser ben aprofitat per Reconstrucció Sitgetana. A partir dels bons resultats que va obtenir la Lliga a Sitges en les eleccions al Parlament català del dia 20 de novembre de 1932, però sobretot a partir del comicis de novembre de 1933 per a les Corts generals, Reconstrucció

Sitgetana havia iniciat una forta campanya des del Baluard que pretenia deslegitimar la coalició governant. Insistien en que Reconstrucció Sitgetana havia guanyat les eleccions del 12 d'abril de 1931 i ara la Lliga, on militaven molts dels seus candidats, guanyava a Sitges les eleccions del Parlament i de les Corts.

Les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 estigueren caracteritzades pels incidents que marcaren el dia dels comicis. El 10 de desembre de 1933 era presentada la llista de candidats de Concòrdia Sitgetana (nou nom de Reconstrucció Sitgetana, que aplegava la representació de militants de la Lliga, d'Acció Catalana, dels Tradicionalistes i d'Unió Democràtica de Catalunya) al local de la Lliga. La candidatura d'esquerres aplegà militants socialistes i d'ERC, però finalment el Bloc Obrer i Camperol decidí despenjar-se d'aquesta aliança. Poc a poc, l'Eco de Sitges s'anà ubicant més a prop del Baluart, deixant enrere les grans diferències que els havien enfrontat en el passat i recolzava ara la candidatura conservadora que tenia grans possibilitats per guanyar la majoria a l'Ajuntament. Definitivament, el casinetisme polític, tan important en períodes anteriors, desapareixia. Des de l'*Opinem* ja es destacava que «[...] la política de casinet, ara per ara, passa per un període de conllevància i harmonia que enamora. Sobretot si es tracta d'elevar instàncies de protesta a l'Ajuntament».[104]

Tant l'Eco com el Baluart celebraren la victòria de Concòrdia Sitgetana, què portà a l'alcaldia en Salvador Olivella i Carreras. Però abans, durant els comicis, tingueren lloc certs incidents. El 14 de gener, el dia de les votacions, foren trencades les urnes del col·legi electoral del carrer Parellades i del carrer Illa de Cuba, amb la qual cosa es decidí repetir les eleccions en aquestes seccions del districte electoral de la vila el 21 de gener. La decisió fou discutida per la Coalició Republicano-Socialista, què pretenia que es repetissin les eleccions a tota la vila, no només a les dues seccions afectades. Malgrat el recurs interposat per en Magí Civit, d'ERC, les eleccions s'acabaren celebrant tal i com estaven previstes. D'altra banda, com a protesta, la Coalició Republicano-Socialista va decidir retreure's i no presentar-s'hi.

[104] OP, 05-08-1933

Finalment, el nou Ajuntament capitanejat per Concòrdia Sitgetana va prendre possessió el 23 de febrer, amb en Salvador Olivella com alcalde i en Joan Julià i Massó, en Joan Marsal i Fontanals, i l'Isidor Cartró i Robert com a primer, segon i tercer tinent d'alcalde respectivament.[105] Una de les primeres decisions que adoptaren en les agitades sessions inicials fou la de regir-se a través d'una comissió de govern, per no haver de convocar el ple freqüentment. L'oposició estigué en contra, però en la sessió del dia 28 de febrer va perdre la votació. Aclaparat per la pluralitat política, l'Eco creia que era una iniciativa encertada perquè al consistori hi havia masses tendències polítiques i «las sesiones plenarias se convertirían en discusiones apasionadas sin finalidad práctica».[106] Tanmateix, aquesta decisió va ser revocada pel mateix Ajuntament durant la sessió consistorial del 24 de juny.

Militant de la Lliga i home de confiança d'en Rafael Termes en la direcció de la seva fàbrica, en Salvador Olivella havia destacat per la seva gestió al capdavant de l'Hospital de Sant Joan. Del seu mandat destacà l'obertura al públic l'Oficina d'Informació Turística i la Biblioteca Santiago Rusiñol, però a nivell polític, la seva legislatura estigué marcada pels fets d'octubre de 1934.

Els fets del 6 d'octubre trasbalsaren la vida política de Catalunya amb l'empresonament del president Companys i els seus consellers per haver declarat l'Estat català dins la República Federal Espanyola. Al contrari d'altres llocs del Penedès (com Vilanova i la Geltrú o Vilafranca del Penedès), a Sitges, tot i la importància que hi tenia l'Aliança Obrera, no es donaren greus incidents («A Sitges els passats fets han revestit un caràcter bon xic pacífic, i és potser un dels pocs pobles de Catalunya on hi ha hagut menys incidents [...]»)[107]. Tant *El Baluart* com l'Eco destacaren que, si bé a la vila es recolzà la vaga general, els seus mateixos dirigents van evitar que elements de fora de Sitges cremessin l'Església. D'altra banda, això serví de poc a les autoritats que iniciaren la repressió posterior. Diversos militants de partits d'esquerra i sindicats foren empresonats en els vaixells *Uruguay* i *Ciudad de Cádiz* a Barcelona, es clausuraren les societats obreres i els locals dels partits d'esquerra, se suspengué

[105] ES, 25-02-1934
[106] ES, 04-03-1934
[107] BS, 14-10-1934

el periòdic del Bloc Obrer i Camperol (*El Front* havia vist la llum tres mesos abans), etc.

La minoria consistorial, republicans i socialistes, va ser destituïda per ordre governativa i la majoria governant restà en solitud a l'Ajuntament. I així fins que al 28 d'abril de 1935 es publicà el decret de formació de nous Ajuntaments i es feien públics els noms de les persones que entraven a formar part del consistori en el lloc de la minoria destituïda. Es tractava de simpatitzants o membres del Partit Republicà Radical de Lerroux i de la CEDA de Gil Robles, però que no van assistir a la sessió consistorial en què havien de possessionar-se del seu càrrec.[108] En Josep Mirabent i Magrans, regidor de Reconstrucció Sitgetana des de febrer de 1934 i membre d'Acció Catalana, en veure com anaven les coses, decidí renunciar del seu càrrec en la sessió del 18 de juliol.

Les eleccions generals del 16 de febrer de 1936 es van viure amb força intensitat. A Catalunya, l'enfrontament entre el Front Català d'Ordre i el Front d'Esquerres de Catalunya es va saldar amb la victòria de les esquerres amb un 58'9% dels vots. A Sitges, malgrat l'Eco i el Baluart recolzaven la candidatura conservadora, guanyà el Front d'Esquerres:[109] amb un elevat 78'6% de participació, les esquerres obtingueren 1.747 vots i les dretes 1.622. Aquesta vegada, mentre l'Eco intentava estendre la sospita de tupinada, era el Baluart que publicava un article a primera plana, de Manuel Castells, on es reflexionava sobre la derrota de les dretes (es criticava el paper que havien tingut en la gestió posterior al 6 d'octubre, la seva aliança amb els elements més anti-catalanistes, en la llei electoral, etc.). Aquestes reflexions tan sinceres van fins i tot aixecar el rumor que el Baluart s'havia passat a les esquerres, cosa que es va desmentir rotundament en el número següent fent constar que el Baluart «és allà on ha estat sempre d'ençà la seva reaparició».

El triomf de les esquerres va suposar l'amnistia per als presos polítics i el retorn als consistoris municipals dels regidors destituïts i dels funcionaris depurats arran dels fets d'octubre del 1934. En la sessió del 3 de març es

[108] BS, 05-05-1935
[109] ES, 23-02-1936

reincorporaren els regidors de la minoria, els republicans Joan Santaló, Josep Xambó i Sebastià Pascual, i els socialistes Vicenç Ibáñez i Sebastià Vidal. En aquesta mateixa sessió, la minoria reclamà que se li retornés també el càrrec de regidor a en Josep Mirabent i Magrans que, tot i pertànyer a la majoria, havia preferit dimitir del consistori en solidaritat amb els repressaliats.

Poc després de celebrar-se aquestes eleccions, els sectors més reaccionaris de l'exèrcit, membres de la Unión Militar Española (UME), iniciaven els plans per dur a terme un cop d'Estat. La República canviava de president i el liberal conservador Niceto Alcalá Zamora era substituït pel liberal progressista Manuel Azaña. Un govern dèbil, format només per partits republicans i sense la participació del PSOE (amb una crisi latent entre les diverses "famílies"), va haver de fer front a greus problemes d'ordre públic, vagues obreres i a ocupacions de terra per part de la pagesia en determinades zones del país. Tot i la greu conflictivitat social del moment, la situació va ser exagerada interessadament per justificar a posteriori el cop d'Estat militar que feia temps que es cuinava.

El 17 de juliol de 1936, les tropes de l'exèrcit espanyol destinades al Marroc s'aixecaven en contra del govern de la República i durant els dos dies següents la sublevació militar s'estenia per tota la península. *El Baluart* recollia discretament la notícia el dia 19: «Ahir per radio es va saber, notificat pel Govern, que s'havia sublevat part de tropa al Marroc. Per aquest motiu, i en evitació d'alteracions d'ordre, foren preses moltes mesures arreu de la península. Les comunicacions telefòniques particulars foren restringides i no es permetien altres informacions que les oficials. Hom assegura que els fets no tenen gaire importància, i que el Govern domina en absolut la situació». Malgrat els intents de negociació del govern amb els caps militars sollevats, el cop d'Estat no tenia marxa enrere. A Barcelona, sindicats i forces d'ordre aconseguiren aturar la temptativa colpista el 19 de juliol amb durs enfrontaments al carrer. A bona part del país el cop d'Estat fracassà, restant dividit en dues parts: la zona dominada pels militars insurrectes i la zona que es

va mantenir lleial a la República. Era l'inici de la Guerra Civil Espanyola.[110]

Després de donar la notícia de l'aixecament militar, *El Baluart* no veuria la llum fins passat un mes, quan es va convertir en el portaveu del Comitè de Defensa de Sitges fins el 10 d'octubre de 1936. *El Eco de Sitges* restaria clausurat, exceptuant un únic número publicat el 13 d'agost del mateix any, complint també les funcions d'òrgan del Comitè. L'Ajuntament havia desaparegut i en el seu lloc, s'havia erigit aquest nou Comitè com a govern local revolucionari.[111]

Malgrat el cop d'Estat havia fracassat, la zona lleial a la República va veure com els pilars de l'Estat trontollaven: l'Estat havia perdut el monopoli de la violència. A Catalunya, i més concretament a Barcelona, tot i que les forces públiques havien tingut un paper rellevant per aturar l'aixecament militar el 19 de juliol, sindicats i obrers organitzats s'havien armat per combatre els militars sollevats. Un cop vençuts, les autoritats desestimaren donar una segona batalla d'incert resultat ordenant a les forces de seguretat que desarmessin les organitzacions obreres, amb les quals havien lluitat colze a colze per derrotar els colpistes. A més, la pràctica dissolució de l'exèrcit que havia decretat el cap de govern republicà, José Giral, per tal de restar força a l'aixecament militar, no va fer més que afavorir la pèrdua de control del carrer per part de les autoritats republicanes. Tota l'estructura institucional havia quedat trasbalsada i la prioritat era enviar totes les forces disponibles cap a l'Aragó per combatre els militars insurrectes, què s'havien fet amb el control de les principals ciutats.

El president de la Generalitat, Lluís Companys, va acordar amb les

[110] Malgrat l'extensa bibliografia que existeix sobre el conflicte, l'estudi més actualitzat del conflicte i més exhaustiu en quant a fonts documentals consultades és el que ofereix l'historiador Ángel Viñas amb la seva trilogia *La soledad de la República* (2006), *El escudo de la República* (2007) i *El honor de la República* (2009), tots tres publicats per Crítica, Barcelona. Pel que fa a Catalunya, és força útil l'obra dirigida pels historiadors Josep M. Solé i Sabaté i Joan Villarroya *Breu història de la guerra civil a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona, 2005; el llibre de José Luís Martín Ramos *La rereguarda en guerra. Catalunya 1936-1937*, L'Avenç; Barcelona, 2012; i els estudis de Josep Antoni Pozo *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria 1936*, Espuela de Plata, Sevilla, 2012 i *La Catalunya antifeixista*, DAU, Barcelona, 2012

[111] Una font publicada important per aquest període són els dietaris de Caballol i Moreu, Joaquima *La guerra de 1936-1939 a Sitges (un dietari personal)*, GES, Sitges, 1999 (amb pròleg de Ventura Sella); però sobretot, és del tot imprescindible el ja citat dietari d'en Bonaventura Julià i Masò, amb un valuós aparell crític i apèndix documental elaborat per en David Jou i Andreu, l'Ignasi Mª Muntaner i Pasqual, i Roland Sierra i Farreras.

organitzacions sindicals la creació del Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya (CCMAC) mitjançant un decret el 21 de juliol. Format pels diferents partits polítics del Front d'Esquerres més la CNT (que era qui realment tenia capacitat d'actuació i podia controlar més o menys la situació), el CCMAC tenia la funció principal d'enviar columnes de milicians al front d'Aragó, però va anar més enllà i va intervenir en altres competències. D'altra banda, Companys aconseguia la supervivència de les institucions catalanes i que les forces obreres revolucionàries que controlaven el carrer les reconeguessin.

Malgrat va haver-hi poblacions on es van mantenir els Ajuntaments de forma paral·lela als Comitès locals, a Sitges, la creació del Comitè de Defensa comportà la dissolució de l'Ajuntament fins que aquest es tornà a constituir a finals d'octubre. El nou Comitè tenia la seu al convent de les Mares Mercedàries (que, com tota la resta d'edificis religiosos, havia estat requisat), però les diferents delegacions de què es composava estaven repartides pel poble. Tal i com s'informava en l'Eco del dia 13 d'agost, el Comité de Defensa estava compost per: Estat Català, ERC, PSOE, FAI, POUM, UGT i CNT.[112] D'altra banda, segons el testimoni d'en Bonaventura Julià, els qui "controlaven" la situació eren en Joan Alsina i Cabero i en Salvador Arnan i Domingo (ambdós del POUM); en Juan Aznar i Cañabate (conegut com "el largo" i de la CNT-FAI); en Joan Santaló i Camps i en Josep Xambó i Miret (d'ERC).[113]

És especialment durant aquesta etapa de la guerra, que a la rereguarda republicana es produí una brutal repressió vers les persones religioses o considerades de dretes. Tot i que la Generalitat va fer el possible per salvar vides, l'ordre públic ja no estava a les seves mans i la seva capacitat d'actuació era molt limitada.[114] Hi havia un gran nombre de patrulles i comitès que sovint

[112] ES, 13-08-1936. Encara que s'esmenti el PSOE, la Federació Catalana del PSOE s'havia unit el 24 de juliol amb el Partit Català Proletari, el Partit Comunista de Catalunya i la Unió Socialista de Catalunya per crear el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), que s'adherí a la Internacional Comunista. Els membres del PSUC de Sitges, provinents en la seva gran majoria de la Federació Catalana del PSOE, continuarien referint-se a si mateixos com a socialistes i no com a comunistes. La bolxevització del PSUC es donaria de forma progressiva, veure Puigsech, Josep *Nosaltres, els comunistes catalans*, Eumo, Vic, 2001 i *Entre Franco y Stalin*, El Viejo Topo, Barcelona, 2009

[113] Julià, B. *Op.cit*., p.31, veure el dia 30 de juliol i la nota al peu número 13.

[114] Doll-Petit, Rubèn *Els «catalans de Gènova»: història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*, PAMSA, Barcelona, 2003; Raguer, Hilari "Persecució religiosa i salvament de vides" dins Solé Sabaté, J.M. i Villarroya, J. *Op.cit*., p.153

actuaven pel seu propi compte, altres giraven al voltant del Comitè de Milícies, també hi havia que obeïen a motius de revenja política o buscaven el lucre personal.[115] Amb la creació a l'octubre dels tribunals populars el nombre de morts es reduí notablement, però no serà fins després dels fets de maig de 1937, que hi haurà un relatiu restabliment de l'ordre.[116] A Sitges, va ser durant l'agost i el setembre de 1936 quan es cometeren també el major nombre d'assassinats, amb especial rellevància quan els milicians tornaven del front (ja fos de l'Aragó o de l'expedició de Bayo a Mallorca).[117]

El Comitè de Defensa de Sitges fou la primera expressió d'autoritat revolucionària que s'organitzà a la vila com a reacció al cop d'Estat. Organitzat en cinc delegacions (Defensa, Proveïments, Cultura i Propaganda, Treball, Comunicacions i Administració) s'erigí com el màxim poder municipal i tenia la voluntat d'instaurar un nou ordre revolucionari. La col·lectivització d'empreses, la creació de cooperatives, etc., eren les actuacions més freqüents que els obrers de la vila dugueren a terme en els seus llocs de treball. Una qüestió que estigué sempre en el punt de mira, sobretot en el setmanari del POUM, *El Front*, fou la unificació de les dos grans centrals sindicals del municipi, la CNT i la UGT, però la rivalitat entre els membres d'una i altra produirà moments de gran tensió i finalment, cadascuna anirà pel seu camí.

Un cop dissolt el CCMAC i constituït el 26 de setembre de 1936 el primer govern d'unitat de la Generalitat, amb Josep Tarradellas i Joan com a conseller primer i l'entrada dels anarquistes al govern, el 9 d'octubre es decretà la dissolució de tots els Comitès locals i la reconstitució dels Ajuntaments. Els Ajuntaments havien d'estar integrats a imatge de la composició de partits i sindicats que formaven el Consell Executiu de la Generalitat (3 consellers d'ERC, 3 de la CNT-FAI, 2 del PSUC-UGT, 1 del POUM, 1 d'ACR i 1 de la Unió de Rabassaires) i el dia 12 d'octubre, es concretaven les proporcions que havia

[115] Martín Ramos, Josep Lluís "Governació (1931-1939)" dins Bonamusa, Francesc (dir.) *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, volum 1, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, pp.271-301
[116] Solé Sabaté, Josep M. i Villarroya, Joan *La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-1939)*, vols.2, PAMSA, Barcelona, 1989
[117] David Jou i Andreu fa un seguiment dels assassinats a "La guerra civil a Sitges. Un repàs per a la memoria" dins Jou, David; Sierra, Roland; Teixidó, Robert *La guerra civil de 1936-39 a Sitges. Tres conferències*, GES, Sitges, 2000, pp.5-33

de seguir cada municipi.

L'aplicació del decret va produir un fort malestar perquè no s'atenia a la correlació de forces polítiques locals. El mateix Julià recull en el seu dietari que poc després de la publicació dels decrets «En la Casa del Pueblo (el Prado) se ha celebrado una asamblea relacionada con la constitución del nuevo ayuntamiento, surgiendo graves divergencias que hicieron temer represalias a tiro limpio».[118] No va ser fins el 28 d'octubre que es va celebrar la sessió de constitució del nou Ajuntament (que passaria a anomenar-se Consell Municipal i l'alcalde, president del Consell Municipal). El Consell no seguia la proporció del nou govern de la Generalitat i estava format per: 6 representants de la CNT, 4 del PSUC-UGT, 4 d'ERC, 4 d'Estat Català (que teòricament no havia de tenir-hi representació) i 4 del POUM –ni la Unió de Rabassaires ni Acció Catalana Republicana tenien regidor per no tenir representació a la vila. A més, es va decidir que no hi hauria un president del Consell de forma permanent, sinó que s'establiria un sistema de torn entre les forces polítiques que composaven el consistori per ocupar el càrrec.

La sessió del 29 d'octubre va ser presidida per en Josep Xambó (ERC) per ser el regidor de major edat, però a partir del 13 de novembre de 1936 i fins el 18 de febrer de 1937, seguint el sistema del torn i en aquest període tan breu de temps, hi haurà fins a set presidents diferents del Consell Municipal; per ordre cronològic: Alexandre Roca i Romeu (CNT), Josep Elies i Artal (POUM), Vicenç Ibáñez i Montserrat (PSUC-UGT), Pere Curtiada i Ferré (Estat Català), Josep Xambó i Miret (ERC), Alfred Campos i Piza (CNT) i Joan Alsina i Cabero (POUM).

El 18 de gener, però, sortia publicat al DOGC un decret del departament de Seguretat Interior, signat pel conseller Artemi Aiguader, pel qual es donava un termini màxim de 15 dies a tots els municipis perquè (re)constituïssin els Ajuntaments d'acord amb les representacions polítiques esmentades en els decrets d'octubre de 1936. Això significava que Estat Català havia de sortir de l'Ajuntament i s'havien de refer les proporcions de les organitzacions polítiques

[118] Julià, B. *Op.cit.*, p.50

representades en el consistori, cosa que afectava sobretot al POUM. La situació es discutí al Consell Municipal on es diferenciaren clarament dues postures oposades: ERC i PSUC pretenien complir amb el decret (Estat Català, tot i ser el més afectat, també hi estava d'acord), mentre la CNT i el POUM volien negar-s'hi. Finalment es convocà una assemblea popular el dia 30 de gener al Prado (la nova Casa del Poble), per decidir si es complia o no amb el decret i, després de discutir-ho, s'acordà acatar-lo.

Aquest fet va suposar una reconfiguració del consistori. En la sessió del dia 12 de febrer Estat Català va sortir del Consell, el POUM passà a tenir 2 regidors, el PSUC 4, i la CNT i l'ERC 6. De totes formes, s'acordà que quan Sitges es pogués dotar de la seva pròpia Carta Municipal, es podrien tenir els mateixos regidors que fins ara hi havia. Per tant, van creure transitòria l'absència d'Estat Català del Consell. D'altra banda, el 18 de febrer, el nou consistori decidí acabar amb el sistema de torn i elegir un alcalde de forma permanent, i en aquest cas, l'escollit fou en Pere Bellver i Terrades, de la CNT.

A principis de març, amb la voluntat de crear un únic Cos de Seguretat Interior de Catalunya, la Generalitat endegà una sèrie de mesures per dissoldre la infinitat de patrulles, cossos de seguretat i conselleries locals de Defensa que s'havien creat arran de les jornades revolucionàries de juliol.[119] L'objectiu final era el restabliment de l'ordre, la centralització dels mecanismes de seguretat i acabar amb els terribles episodis de violència a la rereguarda republicana com el que havia tingut lloc a la Fatarella el 23 de gener. Els decrets resultants van despertar els recels de determinats sectors anarquistes i del POUM, ocasionant finalment una crisi de govern a finals del mateix mes que encetava una etapa de fortes tensions polítiques i que desembocaria finalment en els fets de maig de 1937.[120]

Els decrets de la Conselleria de Seguretat Interior de principis de març van ser rebuts al consistori sitgetà amb l'acceptació d'ERC i el PSUC, la petició de més temps per part de la CNT i l'oposició del POUM. Finalment,

[119] Martín Ramos, Josep Lluís, *Op.cit.*, pp.271-301
[120] Per un anàlisi profund del conflicte, Gallego, Ferran *Barcelona, mayo de 1937*, Debate, Barcelona, 2007

contravenint les ordres de la Generalitat, es va decidir ajornar la dissolució de la conselleria municipal de Defensa. Les tensions entre el PSUC i el POUM eren latents. El POUM havia estat expulsat del govern de la Generalitat el desembre de 1936 sota la pressió del PSUC i la connivència de les altres forces polítiques integrants i, juntament amb el PCE, havia iniciat una forta campanya de difamació i desprestigi en contra seva, acusant-lo d'agent feixista. D'altra banda, el POUM radicalitzava el seu discurs revolucionari i acusava de contrarevolucionaris a tots els partits del front d'esquerres i les mesures que es prenien des de la Generalitat.

A nivell local, el POUM, que havia sortit molt enfortit de les jornades revolucionàries de juliol de 1936 (adquisició d'armament, organització de patrulles i milícies, el seu propi setmanari, etc.), veia com mica en mica se li anaven laminant totes aquestes premisses de poder des de les institucions del govern i accentuava el seu discurs contra la Generalitat, l'ERC i el PSUC.

El PSUC va abandonar finalment el consistori per les seves diferències amb el POUM i la CNT, però en la sessió del 23 d'abril, una altra absència va despertar les sospites, la del delegat de la Comissió d'Hisenda i Finances de l'Ajuntament, en Josep Xambó. Malgrat l'Antoni Hill Cañameras, va mirar d'excusar la no assistència del seu company de partit, en Josep Xambó havia fugit de Sitges amb una suma important de diners. D'altra banda, va ser interceptat prop de Castellar de n'Hug i l'afer va crear cert malestar dins el consistori. Pocs dies després, es formava una comissió especial per estudiar el cas, però ben aviat esclataren els fets de maig, amb importants conseqüències a la vila.

Al contrari que a Barcelona, a la CNT i al POUM no els hi va costar prendre el control de la situació al municipi, desarmant els membres del PSUC, d'ERC i Estat Català. Malgrat és en la sessió consistorial del 21 de maig quan es rep la notícia de l'arribada imminent de 25 guàrdies d'assalt per restablir l'ordre a la vila, és el dia 10 quan les forces de la República apareixen a Sitges amb l'objectiu de desarmar a la CNT i el POUM. Amb la seva arribada, l'ordre es restaurava a la vila i quedaven enrere els episodis d'arbitrarietat i repressió que

es donaren a l'estiu de 1936. A més, a l'agost de 1937 s'iniciava un procés judicial dirigit pel jutge Bertran de Quintana per exhumar i identificar els 54 cadàvers enterrats clandestinament a Sitges -que no només eren de Sitges, sinó de diferents municipis- i jutjar als responsables. Al juny, en Julià comentava: «El ambiente de tranquilidad, que garantiza la fuerza de guardias de seguridad aquí acantonada, ha decidido a varios ausentes a reintegrarse en sus hogares, esperándose que la anunciada solución de la crisis municipal permitirá volver a muchos de los amenazados».[121] A principis de juny ERC havia abandonat el consistori, compost aleshores únicament per la CNT i el POUM, i s'esperava un nou govern municipal amb la participació del PSUC i l'ERC. Finalment, no seria fins al juliol que es resoldria aquesta crisi amb un consistori format únicament per la CNT i l'ERC.

A Catalunya s'havia iniciat una forta repressió en contra dels sectors de la CNT i la FAI implicats en els fets de maig i el POUM va ser finalment il·legalitzat, iniciant-se un procés en contra de la seva cúpula directiva, l'empresonament de militants i es prou conegut també el segrest i assassinat per part d'agents stalinistes del seu màxim dirigent, l'Andreu Nin.[122] D'altra banda, a l'octubre de 1937, el govern de Juan Negrín es traslladà definitivament a Barcelona i s'iniciava una tensa relació amb el govern de la Generalitat, què veia com les seves competències començaven a minvar i se'l relegava a una posició secundària.

El 2 de juliol de 1937, sota la presidència d'un delegat de la Direcció General de l'Administració Local, s'havia format un nou consistori a la vila que no comptava ni amb la presència del POUM, que havia estat il·legalitzat, ni la del PSUC, que desconfiava de la CNT. Estava compost per sis regidors d'ERC i sis regidors de la CNT, que elegirien com alcalde a l'anarco-sindicalista Francesc Richart i Blanes. Però el 8 d'octubre de 1937 es promulgà una nova ordre governativa referent a la constitució dels Ajuntaments per tal que s'adeqüessin als canvis polítics produïts (la nova proporció era de 3 consellers d'ERC, 3 del

[121] Julià, B. *Op.cit.*, p.92
[122] Godicheau, François *La guerre d'Espagne. République et révolution en Catalogne (1936-1939)*, Odile Jacob, París, 2006; Pagès, Pelai *Andreu Nin. Una vida al servei de la clase obrera*, Laertes, Barcelona 2008, pp.295-321

PSUC, 3 de la CNT, 1 d'ACR i 1 de la UR). Després de debatre el nou decret, el 20 de novembre es constituí el nou Ajuntament format per sis regidors de la CNT, sis regidors d'ERC, sis regidors del PSUC i els dos regidors de la Unió de Rabassaires passaven a ser ocupats pel Sindicat de Producció Agrícola de Sitges (SPAS) -ACR continuava sense representació-, mentre que en Francesc Richart era reelegit alcalde.

No havia passat un mes de la constitució del nou consistori que, el 15 de desembre, ERC retirava els seus regidors de l'Ajuntament. En sessions prèvies a la seva constitució, ERC ja havia deixat constància que volia presidir més comissions de govern de les que finalment li pertocarien i també l'alcaldia. Però la situació del consistori s'agreujà a causa de la crisi financera de l'Ajuntament i el descontent per part de les diverses forces polítiques de com s'estava conduint, especialment, la comissió de proveïments. El gener de 1938, el PSUC i el SPAS demanaren reiteradament la dimissió d'en Francesc Richart i a mitjan febrer, després d'una manifestació de dones que gairebé ocupa l'Ajuntament, forçaren finalment una crisi de govern abandonant el consistori.

El 12 de març, prèvies negociacions entre les forces polítiques, se celebrà la sessió consistorial constitutiva del nou Ajuntament amb l'assistència de la CNT, d'ERC, el PSUC i el SPAS (amb sis regidors cadascun, excepte el SPAS que en tenia dos), que elegiren per unanimitat en Joan Santaló i Camps, d'ERC, com alcalde. Aquest esdevindrà l'últim consistori de la vila fins l'arribada de les tropes franquistes. Amb constants canvis de regidors, però mantenint-se les mateixes forces polítiques, hi haurà nomenaments bastant celebrats, com és el cas de la primera dona de la història de Sitges que accedeix al càrrec de regidora municipal, la Manela Rosés i Capdet, de la CNT, que prenia possessió el 14 de maig de 1938.

Malgrat el drama dels refugiats de guerra era present a la vila des de gairebé els inicis del conflicte (refugiats de Madrid, del País Basc, etc.), la situació el 1938 era desesperant. El juliol de 1937, el consistori presidit per en Francesc Richart comunicava ja la incapacitat del municipi per acollir més refugiats, però el degoteig de persones que fugien del front era constant. El maig

de 1938, el consistori d'en Joan Sanataló es trobà un poble amb gairebé un miler de refugiats (la majoria del País Basc). D'altra banda, la qüestió del refugiats no havia fet enrere el consistori a l'hora d'impulsar una "ciutat infantil". Amb les negociacions iniciades ja a l'estiu de 1937, a finals de març de 1938 l'Ajuntament arribà a un acord amb el ministeri de Instrucción Pública que, a canvi de la cessió de 45 xalets, es comprometia a impulsar la construcció del tan anhelat Grup Escolar que el decurs i el desenllaç de la guerra truncarà.

Els bombardejos aeris estaran cada cop més presents en la vida dels sitgetans. Des del gener de 1937 ja s'havien pres mesures per organitzar i resguardar la població en cas de bombardeig i el març de 1938 es constituïa la Junta Local de Defensa Passiva amb en Josep Matas i Puig com a secretari. Sitges va ser bombardejat vàries vegades i amb forta virulència quan les tropes franquistes havien iniciat la campanya de Catalunya i s'apropaven al municipi, el gener de 1939.[123]

Segons l'estudi coordinat per l'historiador Ramon Arnabat sobre el cost humà de la guerra civil al Penedès (*Tots els noms*), es comptabilitzen aproximadament en 99 les persones de Sitges (nascudes o residents) que van perdre la vida al front (4 d'elles de l'exèrcit franquista); 15 a causa dels bombardejos feixistes; 3 a causa d'accidents derivats de la guerra; 35 a causa de la violència a la rereguarda republicana i 1 persona morta a causa dels enfrontaments del fets de maig a Barcelona; 7 a causa de la repressió franquista i 5 als camps d'extermini nazi.[124] Evidentment, el cost humà de la guerra va més enllà de les xifres i les quantitats de morts, ja que la penúria, la por, la gana, les malalties, etc. que deriven del conflicte són factors difícils de delimitar. Tanmateix, tot i que la guerra finalitzà oficialment l'1 d'abril de 1939, el règim franquista, el qual governà en base a una legislació i unes institucions que en bona mesura sorgiren de la mateixa guerra, es va encarregar de recordar durant tota la dictadura qui eren els vencedors i qui els vençuts, exercint una violència indiscriminada promoguda des de l'autoritat ja en temps de "pau".

[123] Jou i Andreu, D. "La guerra civil …" *Op.cit.*, pp.5-33
[124] Arnabat, Ramon (coord.) *Tots els noms*, La Andana, Vilafranca del Penedès, 2010

El dies previs al diumenge 22 de gener de 1939 van ser frenètics pels bombardejos i dramàtics pels ferits i refugiats que marxaven cap a França. Arribades les tropes del general Yagüe, l'Ajuntament estava buit i les autoritats havien marxat cap a l'exili. El dia següent, s'organitzava una missa de campanya al Cap de la Vila, el carlí Isidor Cartró havia ocupat l'alcaldia i s'iniciava a Sitges una dictadura de 36 anys.[125]

[125] Per als últims dies abans de l'entrada de les tropes franquistes i la formació de la primera comissió gestora franquista, veure el capítol de Roland Sierra "Sitges, gener de 1939. Paisatge després d'una guerra" dins Jou, David; Sierra, Roland; Teixidó, Robert *Op.cit*., pp.43-63